

ที่มาของการจัดงานตลาดนัดความรู้

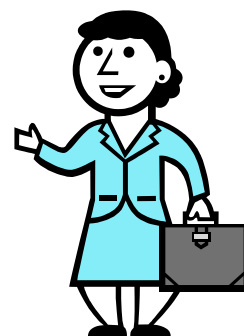
สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ได้มีแนวทางการพัฒนาไปสู่ “องค์กรแห่งการเรียนรู้” ทั้งในหมู่ผู้ปฏิบัติงานและขบวนองค์กรชุมชน ดังนั้นทางสถาบันฯจึงได้ประสานความร่วมมือกับสถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม (สคส.) เพื่อดำเนินการอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม เมื่อวันที่ 27 ธันวาคม 2547 ศ.นพ.วิจารณ์ พานิช ผู้อำนวยการ สคส. ได้มาเป็นผู้จุดประกาย ชวน พอช. พุดคุยหารือร่วมกันเกี่ยวกับเรื่องนี้ โดยประเด็นที่สนใจในการจัดการความรู้เป็นเรื่องแรก คือ การแก้ไขปัญหาหนี้สินโดยชุมชน นอกจากนี้ยังมีประเด็นงานพัฒนาอื่นๆอีก ที่ต้องพัฒนาไปสู่การจัดการความรู้ต่อไป ซึ่งส่วนประเมินผลและพัฒนาองค์ความรู้รับผิดชอบงานด้านนี้เป็นหลัก และประสานความร่วมมือกับหน่วยพัฒนาขบวนการเศรษฐกิจและทุนชุมชน

ต่อมาเมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2548 จึงได้มีการจัดงานสัมมนาเชิงปฏิบัติการ “การพัฒนาทักษะการจัดการความรู้เพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินของชุมชน” ขึ้น ซึ่งมุ่งเน้นการฝึกทักษะแก่ผู้ปฏิบัติงานโดยใช้ประเด็น “การแก้ไขปัญหาหนี้สินของชุมชน” ทดลองทำให้เห็นเป็นแนวทางแบบอย่าง นำไปประยุกต์ใช้ในการทำงานจริง หลังจากนั้นเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการของหน่วยพัฒนาขบวนการเศรษฐกิจที่เข้าร่วมเวทีครั้งนี้ก็ได้ไปทำงานขับเคลื่อนหนุนเสริมขบวนชุมชนต่อจนถึงปัจจุบัน พื้นที่ดำเนินการนั้นมาจากหลายฐาน ประเด็นหลักๆได้แก่ ที่อยู่อาศัย, กลุ่มมีหนี้NPL, กลุ่มเสนอสินเชื่อใหม่ และประเด็นที่เชื่อมโยง ได้แก่ หนี้สินภาคชนบท (เกษตรกรรม), การบูรณาการกองทุน และแผนชุมชน เจ้าหน้าที่ฯเน้นการทำงานลงลึกรายพื้นที่ สนับสนุนอย่างต่อเนื่อง สร้างรูปแบบของกระบวนการแก้หนี้ขึ้นมา ที่สามารถขยายผลสู่พื้นที่ต่างๆได้ โดยผลสำเร็จวิธีทำงานของเจ้าหน้าที่ และแกนนำชุมชนร่วมกันเป็นวิทยากรกระบวนการ ใช้วิธี “เพื่อนช่วยเพื่อน” ให้ระหว่างชุมชนแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันเอง จนเกิดพื้นที่รูปธรรมที่หลากหลายอยู่ทั่วทุกภาค ซึ่งอยู่ในลำดับขั้นความสำเร็จของการแก้ไขปัญหาหนี้สินที่แตกต่างกัน

ในการนี้จึงถือเป็นโอกาสอันดี ที่ส่วนประเมินผลฯ และหน่วยพัฒนาขบวนการเศรษฐกิจ ได้ประสานความร่วมมือกัน จัดงานตลาดนัดความรู้ “การแก้ไขปัญหาหนี้สินโดยชุมชน” ขึ้น โดยจะจัดเวทีระดับภาค หรือสรุปบทเรียนในพื้นที่ก่อน และให้ทั้ง 27 พื้นที่ดำเนินการได้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเวทีตลาดนัดใหญ่ในวันเสาร์ที่ 24 กันยายน 2548 เพื่อถอดรูปธรรมความสำเร็จร่วมกัน และเลือกหยิบความรู้ เทคนิคใหม่ๆที่ได้จากประสบการณ์ของเพื่อนต่างชุมชนนำไปปรับใช้กับพื้นที่ของตนเอง และขยายผลไปสู่พื้นที่อื่นต่อไป

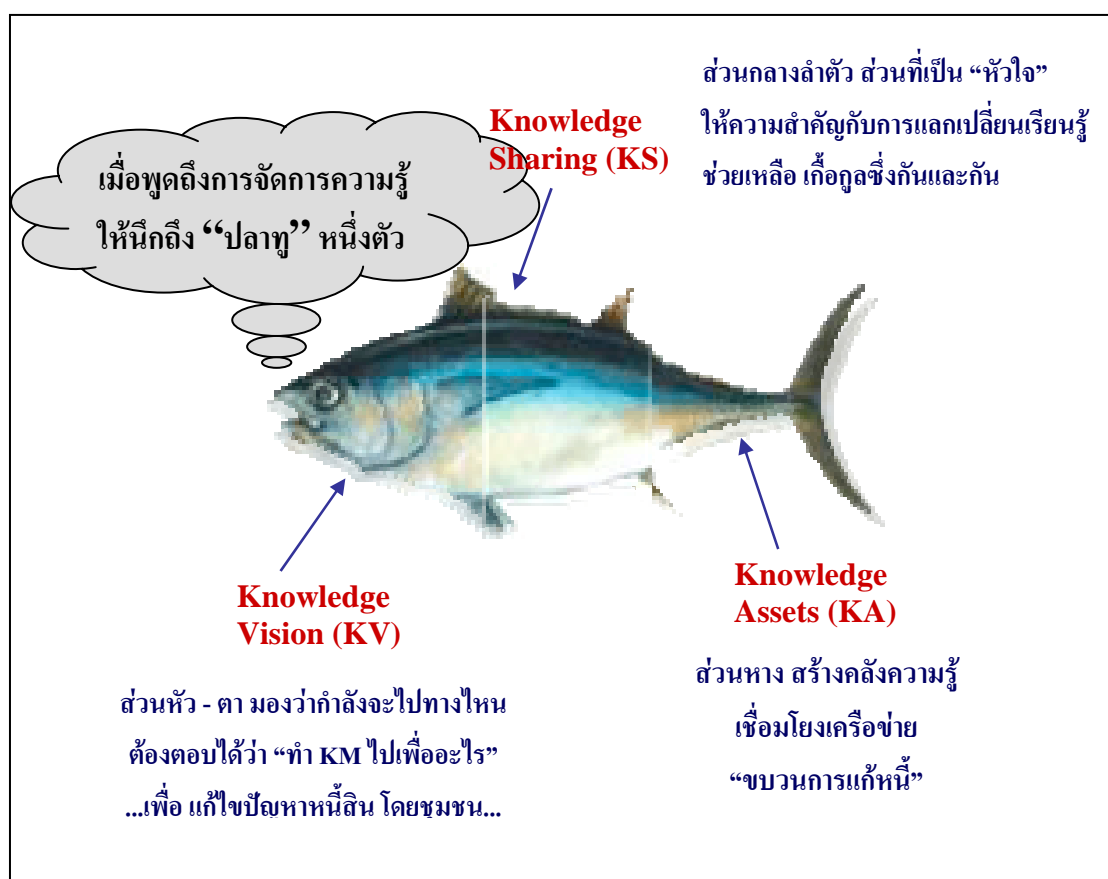
วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ขบวนองค์กรชุมชน สามารถจัดการความรู้ของตนเอง โดยเจ้าหน้าที่เป็นผู้เอื้ออำนวยจัดกระบวนการเรียนรู้ สร้างแบบอย่างของการจัดการความรู้ชุมชน
2. เพื่อให้พื้นที่รูปธรรมนำชุดความรู้เรื่องแก้ไขปัญหาหนี้สินโดยชุมชนที่ได้ไปปรับใช้ ดำเนินการสู่ระดับขั้นความสำเร็จในขั้นต่อไป และขยายผลครอบคลุมทั้งพื้นที่ รวมถึงพื้นที่ใกล้เคียง
3. เพื่อให้เกิดเครือข่ายชุมชนแก้ไขปัญหาหนี้สินโดยชุมชน ที่เชื่อมโยงกันบนฐานความรู้ เป็น “เครือข่ายแห่งการเรียนรู้”
4. เพื่อให้เจ้าหน้าที่มีทักษะและเครื่องมือด้านการจัดการความรู้ไปใช้ในการทำงาน สนับสนุนขบวนองค์กรชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
5. เพื่อให้เกิดภาคีความร่วมมือในด้านการจัดการความรู้ และภาคีสนับสนุนการพัฒนาขบวนการในท้องถิ่น

การจัดการความรู้ และการจัดตลาดนัดความรู้คืออะไร

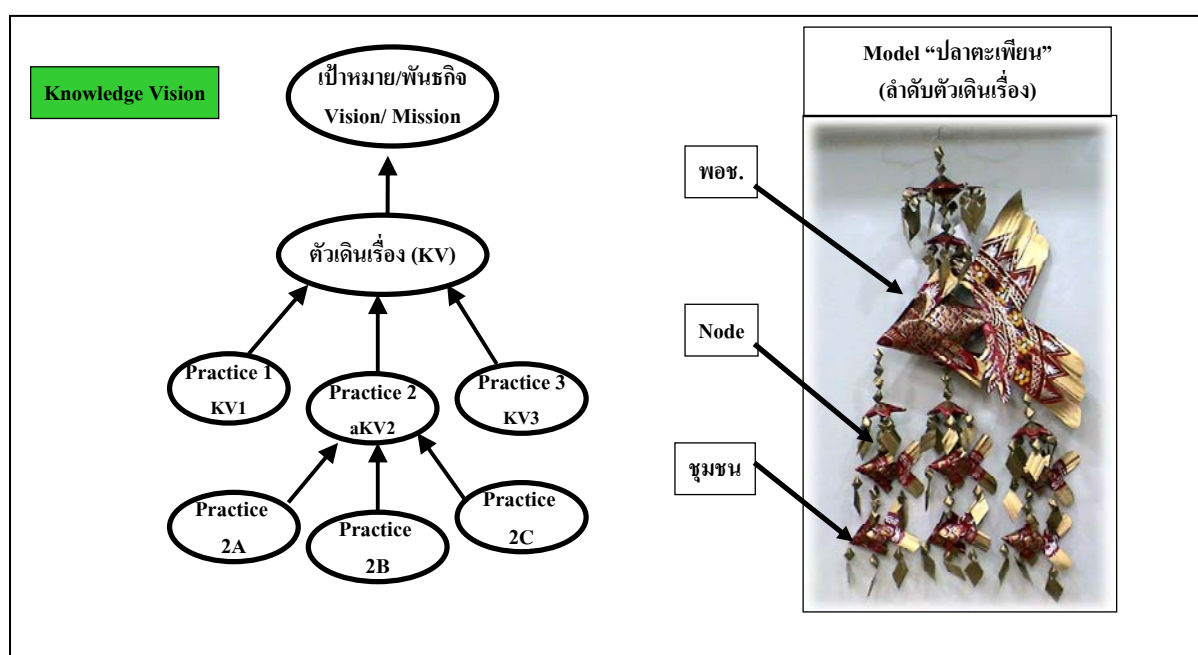
“การจัดการความรู้” คือ กระบวนการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ เมื่อไม่ทำ ก็ไม่รู้ ความรู้ไม่ใช่เพียงเป็นตัวหนังสือบนแผ่นกระดาษเท่านั้น แต่ยังรวมถึงทักษะ ความชำนาญในการปฏิบัติ และมีทัศนคติ หรืออารมณ์ ความรู้สึกรวมอยู่ด้วย ดังนั้นความรู้ จึงอยู่ในตัวบุคคลนั่นเอง หลายคนมักก็ไม่ว่าตัวเองนั้นมีความรู้อะไรดี ๆ อยู่กับตัว อย่างผู้เขียนเคยลงพื้นที่ไปสัมภาษณ์เก็บข้อมูลชาวบ้านหลายคนมักบอกว่า “ป่าไม่ได้เรียนหนังสือ ไม่ความรู้ จะตอบคำถามหนูได้หรือ” วิธีการจัดการความรู้ จะช่วยถอดดึงเอาความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคล และชุมชนออกมา เพื่อนำไปใช้ต่อกับตัวบุคคล/ชุมชนนั้นๆเอง รวมทั้งกระจายความรู้นี้ในคน/ชุมชนอื่นๆได้นำไปใช้ด้วย และการแลกเปลี่ยนเติมเต็มประสบการณ์ ความรู้กับเพื่อนอยู่เสมอ จะทำให้ค้นพบทางเลือกใหม่ในการจัดการกับปัญหา และพัฒนาตนเอง ครอบครัวยุ ชุมชนท้องถิ่นให้ดีขึ้น ...ความรู้ที่ดี จึงเป็นความรู้ที่ไม่หยุดนิ่งนั่นเอง

ในตลาดนัดความรู้ครั้งนี้ เปรียบเสมือนเป็นตลาดค้าปลาหู ที่เรามาช่วยกันชำแหละว่าในตัวปลาหูนี้มีอะไรอยู่บ้าง ส่วนหัว ส่วนตา ด้านหน้า คือ ทิศทางที่เราจะเดินไป เมื่อเราเลือก “การแก้ไข ปัญหาหนี้สินโดยชุมชน” เป็นตัวเดินเรื่อง เราต้องตอบตัวเองให้ได้ว่า “ทำไมถึงคิดมาทำเรื่องนี้ ทำไปเพื่ออะไร” และวางแผนทิศทางการขับเคลื่อนงาน ซึ่งหาคำตอบเหล่านี้ได้ในชั้นจุดประกายแนวคิด... ชั้นแรกของบันไดสู่ความสำเร็จของกระบวนการแก้หนี้ ต่อมาก็ต้องช่วยกันหาคำตอบอีกว่า “ทำอย่างไร” คราวนี้ก็ต้องรวบรวมคำตอบทั้งหมดมาจาก 7 ชั้นบันไดสู่ความสำเร็จ โดยใช้วิธีการ

แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ตรงนี้คือการมาช่วยกันชำแหละฟงปลา(ลำตัว)ส่วนกลางนั่นเอง ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการความรู้ เมื่อได้ความรู้ (จากฟงปลา) แล้วก็นำมาสู่การจัดเก็บเป็น “คลังความรู้” เรื่อง กระบวนการแก้หนี้ และสร้างเครือข่าย ขบวนการแก้หนี้ ให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนงาน เปรียบเสมือนเป็นหางปลาที่สะบัดหัวควายอยู่ในน้ำเขียว หรือบางครั้งอาจต้องควายน้ำทวนกระแสน เหมือนกับที่ชุมชนชนกำลังลงมือทำการแก้หนี้ด้วยตนเอง ภายใต้กระแสเศรษฐกิจทุนนิยม บริโคนิยมนั่นเอง

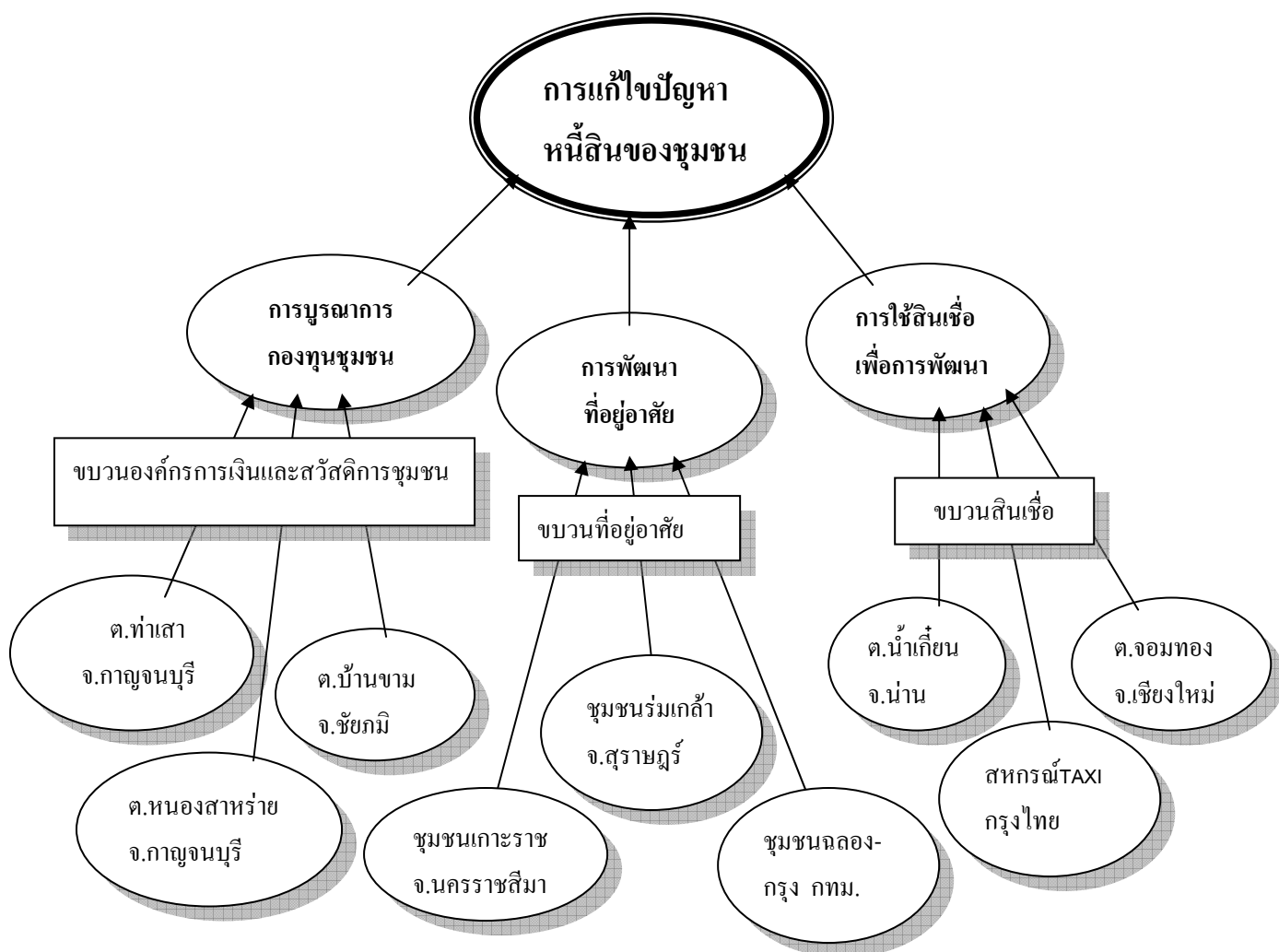
คำถามต่อมา...การจัดการความรู้ กับตลาดนัดความรู้เกี่ยวข้องกันอย่างไร จะอธิบายให้ชัดเจนขึ้นดังนี้

จากชุดความรู้หนึ่ง ซึ่งเปรียบเทียบกับ “ปลาหูหนึ่งตัว” สามารถนำชุดความรู้ที่หลากหลายมารวมกันไว้เป็นเรื่องใหญ่เรื่องเดียวกันได้ คือ เป็นเป้าหมาย หรือพันธกิจร่วมกันของขบวนองค์กรชุมชน “ขบวนการแก้หนี้” หรือจะเรียกว่าเป็นตัวเดินเรื่องร่วมกัน จากหลายตัวเดินเรื่องย่อยๆ จึงจะกลายเป็น “ฝูงปลาตะเพียน” ที่มีการเชื่อมร้อย ยึดโยงระหว่างกัน จากความรู้ในระดับหนึ่ง ไปสู่ความรู้ในอีกระดับที่มีพลังนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงมากยิ่งขึ้น

ยกตัวอย่าง

การแก้ไขปัญหาหนี้สินของชุมชน และการสนับสนุนประเด็นงานพัฒนาของ พอช.

จากชุดความรู้ที่หลากหลายนี้ นำมาสู่การจัด “ตลาดนัดความรู้” ให้ชุมชนต่างๆ ที่ทำกระบวนการแก้หนี้มาสักระยะหนึ่ง พอเห็นความสำเร็จตามขั้นต่างๆ ได้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อเลือกหยิบประสบการณ์ ความรู้ใหม่ไปใช้อย่างเหมาะสมกับพื้นที่ของตนเอง

“ชุมชนที่ประสบความสำเร็จ” ในที่นี้ อาจมีระดับความสำเร็จที่แตกต่างกันไป ไม่จำเป็นต้อง “ดีที่สุด” เสมอไป อาจจะมีจุดเด่นในเรื่องหนึ่ง แล้วนำจุดดี จุดเด่นของแต่ละพื้นที่มาแลกเปลี่ยนกัน โดยไม่ละทิ้งจุดด้อย หรือข้อจำกัด อุปสรรคในการทำงานนั้นๆ แต่จะเน้นการพูดคุย เริ่มต้นจากสิ่งดีๆ สิ่งที่เป็นเรื่องบวก เพื่อให้เกิดกิจกรรมที่สร้างสรรค์ นำไปสู่เป้าหมายร่วมกันได้

พื้นที่รูปธรรม
การแก้ไขปัญหานี้สินโดยชุมชน

ภาพรวมขบวนการแก้ไขปัญหาหนี้สิน

ขบวนการ	ตัวชี้วัด	เป้าหมาย	ผลที่เกิดขึ้น	หมายเหตุ
ขบวนสินเชื่อ พอช.และ NPL	1. เกิดการทำความเข้าใจขบวนการแก้ไขปัญหาหนี้สิน	- พื้นที่	-14 เครือข่าย - 26 องค์กร	ลักษณะของพื้นที่มีทั้ง
	2. เกิดการสำรวจข้อมูลและจัดระบบข้อมูลหนี้สิน		- 4 เครือข่าย - 21 องค์กร	เป็นระดับกลุ่มองค์กร
	3. เกิดการทำบัญชีครัวเรือน		7 องค์กร	และระดับ
	4. เกิดวิเคราะห์ระบบทุนและหนี้สิน		6 องค์กร	เครือข่ายซึ่ง
	5. เกิดกลุ่มย่อย		550 กลุ่มย่อย	รวมหลาย
	6. เกิดระบบการออมรายวัน		7 องค์กร	องค์กร
	7. เกิดกองทุนสวัสดิการจากการออม		- 3 เครือข่าย - 7 องค์กร	
	8. เกิดผู้นำใหม่		68 คน	
	9. เกิดการปรับระบบการบริหารจัดการองค์กร		6 องค์กร	
	10. เกิดการแก้ไขปัญหาหนี้สินนอกระบบ		-	
	11. เกิดแก้ปัญหาหนี้ผิดนัด พอช.		-14 เครือข่าย - 6 องค์กร	
	12. จัดความสัมพันธ์ใหม่ในท้องถิ่น ระหว่างชุมชนกับภาคีพัฒนา		-	
ขบวนบ้านมั่นคง	1. เกิดการทำความเข้าใจขบวนการแก้ไขปัญหาหนี้สิน	73 องค์กร	68 องค์กร	
	2. เกิดการสำรวจข้อมูลและจัดระบบข้อมูลหนี้สิน		68 องค์กร	
	3. เกิดการทำบัญชีครัวเรือน		18 องค์กร 1 ชุมชน	
	4. เกิดวิเคราะห์ระบบทุนและหนี้สิน		6 ชุมชน 122 คค.	
	5. เกิดกลุ่มย่อย		273 กลุ่มย่อย	
	6. มีระบบการออมรูปแบบต่าง ๆ a. รายวัน b. รายเดือน		28 องค์กร 21 องค์กร	
	7. เกิดกองทุนสวัสดิการจากการออม		34 องค์กร	
	8. เกิดผู้นำใหม่		154 คน	
	9. เกิดการปรับระบบการบริหารจัดการองค์กร		20 องค์กร	

ขบวนการ	ตัวชี้วัด	เป้าหมาย	ผลที่เกิดขึ้น	หมายเหตุ
	10. เกิดกองทุนแก้ไขปัญหานี้สินโดยชุมชน		17 องค์กร	ธ.ออมสินร่วม ในการแก้ไข ปัญหานี้สิน ของสมาชิก
	11. เกิดแก้ปัญหานี้สินผิดนัด พอช.		-	
	12. จัดความสัมพันธ์ใหม่ในท้องถิ่น ระหว่าง ชุมชนกับภาคีพัฒนา		1 องค์กร ส.บ้านมั่นคง ตราด จก.	
พื้นที่รูปธรรม	1. เกิดการทำความเข้าใจขบวนการแก้ไข ปัญหานี้สิน	33 พื้นที่	32 พื้นที่	ลักษณะของ พื้นที่มีทั้งเป็น ระดับกลุ่ม องค์กร ระดับเครือข่าย ซึ่งรวมหลาย องค์กร ระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล ระดับอำเภอ
	2. เกิดการสำรวจข้อมูลและจัดระบบข้อมูล นี้สิน		27 พื้นที่ 1,191 คค.	
	3. เกิดการทำบัญชีครัวเรือน		26 พื้นที่ 1,101 คค.	
	4. เกิดวิเคราะห์ระบบทุนและนี้สิน		5 พื้นที่ 537 คค.	
	5. เกิดกลุ่มย่อย		241 กลุ่มย่อย	
	6. มีระบบการออมรายวัน		31 พื้นที่	
	7. เกิดกองทุนแก้ไขปัญหานี้สินโดยชุมชน		6 พื้นที่	
	8. เกิดกองทุนสวัสดิการจากการออม		24 พื้นที่ 1,101 คค.	
	9. เกิดผู้นำใหม่		266 คน	
	10. เกิดการปรับระบบการบริหารจัดการองค์กร		17 พื้นที่	
	11. เกิดการแก้ไขปัญหานี้สินนอกระบบ		3 พื้นที่	
	12. เกิดแก้ปัญหานี้สินผิดนัด พอช.		3 พื้นที่	
	13. จัดความสัมพันธ์ใหม่ในท้องถิ่น ระหว่าง ชุมชนกับภาคีพัฒนา			

ภาคทบท. และปริมณฑล

พื้นที่รูปธรรม : กลุ่มออมทรัพย์สหกรณ์แท็กซี่กรุงเทพ จำกัด

ผู้ประสาน: นายชูเกียรติ

โทร 02-509-8511 Fax : 02-509-8510

ที่อยู่ 805 หมู่ที่ 10 ถนนนวมินทร์ คลองกุ่ม กรุงเทพฯ 10230

ฐานคิด/ฐานกิจกรรม/ฐานคน ที่นำมาสู่การจัดขบวนการแก้ไข

การเริ่มเข้าสู่กระบวนการแก้ไขของกลุ่มออมทรัพย์สหกรณ์แท็กซี่กรุงเทพ เริ่มเมื่อเดือนพฤศจิกายน 2547 โดยมีฐานคิดมาจากการที่สมาชิกของสหกรณ์ต้องการที่จะจัดซื้อรถแท็กซี่คันใหม่ เพื่อทดแทนรถคันเก่าที่กำลังจะหมดอายุ สมาชิกจึงหันมาเก็บเงินออมและเข้าร่วมกระบวนการแก้ไขปัญหานี้สิน สมาชิกส่วนใหญ่คือสมาชิกของกลุ่มที่มีอาชีพขับรถแท็กซี่ โดยมีฐานกิจกรรมคือการออมทรัพย์ร่วมกันของสมาชิกสหกรณ์แท็กซี่กรุงเทพ และสมาชิกกลุ่มสหกรณ์แท็กซี่กรุงเทพ ซึ่งกิจกรรมเดิมมีการออมทรัพย์ร่วมกันและมีการปล่อยเงินกู้ให้กับสมาชิก

	สมาชิกที่เข้าร่วม	เริ่มแรก	9	กลุ่มย่อย	30	ครัวเรือน
		ปัจจุบัน	10	กลุ่มย่อย	44	ครัวเรือน

กระบวนการ/ขั้นตอนในการดำเนินการ

มีกิจกรรมตั้งแต่การเริ่มต้นจุดประกาย การจัดกลุ่มย่อยครัวเรือน การปรับระบบการออม เพื่อให้สอดคล้องกับการชำระหนี้สินในอนาคต นอกจากนี้ยังมีการสำรวจข้อมูล และการทำบัญชีครัวเรือน เพื่อเป็นเครื่องมือลดค่าใช้จ่าย มาสู่เพิ่มการออม และการปรับระบบการบริหารจัดการ โดยมีผู้แทนกลุ่มย่อยเข้ามาเป็นคณะกรรมการ และคณะอนุกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ ส่วนที่ต้องทำงานเพิ่มคือ การเชื่อมโยงกับกองทุนสวัสดิการกับชุมชนอื่นๆ กิจกรรมการแก้ไข การพัฒนาผู้นำ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมทั้งการขยายผล โดยมีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทุกวันที่ 9 ของเดือน เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนและการสร้างกิจกรรมต่อยอด

ผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการแก้ปัญหานี้สิน

- เกิดการทำบัญชีครอบครัวต่อเนื่อง.....ครอบครัว
- เกิดการออมรายวัน รวมเงินออม.....บาท
- สามารถแก้ไขปัญหานี้สินนอกระบบให้สมาชิก.....ราย เป็นเงิน บาท
- นำเงินออมมาปล่อยกู้เพื่ออาชีพ แก้ปัญหาเฉพาะหน้า.....ราย เป็นเงิน บาท
- เกิดการพัฒนาอาชีพใหม่/อาชีพเสริม ราย ได้แก่ อาชีพ.....
- เกิดกองทุนสวัสดิการ..... บาท จัดสวัสดิการ ได้แก่.....

.....
ได้จ่ายสวัสดิการให้สมาชิกแล้วราย เป็นเงิน.....บาท

- มีชุมชน/หมู่บ้านอื่นมาดูงาน ครั้ง ผู้มาดูงานประมาณ คน

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้/ขยายผลไปสู่ชุมชน/หมู่บ้านอื่น

.....
.....

ภาคใต้

พื้นที่รูปธรรม: สหกรณ์บริการพัฒนาชุมชนบ้านร่มเกล้า สมหวังจำกัด

ผู้ประสาน: นางประคอง ทองเกตู โทร 06-271-9452

ที่อยู่ สหกรณ์พัฒนาชุมชนสมหวังร่วมเกล้าจำกัด ตำบลวัดประดู่ อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ฐานคิด/ฐานกิจกรรม/ฐานคน ที่นำมาสู่การจัดขบวนการแก้หนี้

การเริ่มเข้าสู่กระบวนการแก้หนี้ของสหกรณ์บริการพัฒนาชุมชนบ้านสมหวัง ร่มเกล้า จำกัด เริ่มเมื่อ เดือน กุมภาพันธ์ 2548 ฐานของกลุ่มมาจากสหกรณ์ที่มีการใช้สินเชื่อจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) พอช. และมีปัญหาสมาชิกไม่สามารถชำระหนี้คืนได้ ทำให้สหกรณ์ไม่สามารถชำระคืนสินเชื่อแก่ พอช. ได้

	สมาชิกที่เข้าร่วม	เริ่มแรก	12	กลุ่มย่อย	60	ครัวเรือน
		ปัจจุบัน	10	กลุ่มย่อย	50	ครัวเรือน

กระบวนการ/ขั้นตอนในการดำเนินการ

การเริ่มต้นของการแก้ไขปัญหาหนี้สิน เริ่มจากการจูงใจประกายโดยการจัดเวทีเพื่อสร้างความเข้าใจ และการจัดทำบัญชีครัวเรือน มีการปรับระบบการออม การสำรวจข้อมูล การปรับระบบการบริหารจัดการ พัฒนาโครงการสินเชื่อ ส่วนการบริหารจัดการมีการประชุมกันเป็นประจำทุกเดือน

การทำงานร่วมกับภาคีพัฒนาได้แก่ การประสานงานกับการเคหะแห่งชาติ เรื่องการเจรจาผ่อนชำระหนี้ที่ที่ดิน โครงการพัฒนาที่เป็นสุข ตำบลบ้าน ตำบลเมือง เรียนรู้อยู่ที่ที่ชาวใต้

ผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการแก้ปัญหาหนี้สิน

- เกิดการทำบัญชีครอบครัวต่อเนื่อง.....ครอบครัว
- เกิดการออมรายวัน รวมเงินออม.....บาท
- สามารถแก้ไขปัญหาหนี้ นอกกรอบให้สมาชิก.....ราย เป็นเงิน บาท
- นำเงินออมมาปล่อยกู้เพื่ออาชีพ แก้ปัญหาเฉพาะหน้า.....ราย เป็นเงิน บาท
- เกิดการพัฒนาอาชีพใหม่/อาชีพเสริม ราย ได้แก่ อาชีพ.....
- เกิดกองทุนสวัสดิการ..... บาท จัดสวัสดิการ ได้แก่.....

ได้จ่ายสวัสดิการให้สมาชิกแล้วราย เป็นเงิน.....บาท

- มีชุมชน/หมู่บ้านอื่นมาดูงาน ครั้ง ผู้มาดูงานประมาณ คน

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้/ขยายผลไปสู่ชุมชน/หมู่บ้านอื่น

มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในขบวนการแก้หนี้ จ.นครศรีธรรมราช และจังหวัดใกล้เคียง

พื้นที่รูปธรรม: กลุ่มออมทรัพย์บ้านหนองจิก

ผู้ประสาน: คุณวารุณี วิชาดี โทร 06-277-1199

ที่อยู่ 99 หมู่ที่ 9 ตำบลขุนทะเล อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

ฐานคิด/ฐานกิจกรรม/ฐานคน ที่นำมาสู่การจัดขบวนการแก้หนี้

กลุ่มออมทรัพย์บ้านลานสกา มีสภาพเป็นพื้นที่ชนบทและมีความต้องการในการแก้ไขปัญหาหนี้สินระดับตำบลขุนทะเล จึงเริ่มเข้าสู่กระบวนการแก้หนี้ของกลุ่มออมทรัพย์บ้านหนองจิก เริ่มเมื่อ เดือนเมษายน 2548 โดยมีฐานคิดมาจากการที่สมาชิกภายในกลุ่มการทำกิจกรรมมีความต้องการใช้เงินเนื่องจากเครือข่ายลานสกา เพื่อการพัฒนาอาชีพของสมาชิก ในการปรับปรุงสวน ฐานของการทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกคือกลุ่มออมทรัพย์กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน

ปัจจุบันอยู่ในขั้นการออมรายวัน และมีการปล่อยกู้ให้กับสมาชิกที่เดือดร้อนในกลุ่ม โดยนำเงินออม 10% ของกลุ่มไปฝากธนาคารหมู่บ้าน และส่วนที่เหลือให้สมาชิกกู้ไป สมาชิกจะนัดประชุมกลุ่มร่วมกันทุกวันพฤหัสบดี และประชุมใหญ่ทุกวันที่ 2 ของเดือน ถือเป็นวันทำการออมทรัพย์ และปล่อยกู้ด้วย ในการทำกิจกรรมสมาชิกในกลุ่มมักมีเวลาว่างไม่ตรงกัน และสมาชิกบางส่วนยังไม่เข้าใจกระบวนการอยู่บ้าง ซึ่งเป็นข้อจำกัดหัวหน้ากลุ่มจึงมีบทบาทในการประสาน อธิบายทำความเข้าใจให้กับสมาชิก และในระดับกลุ่มใหญ่ มีชุดคณะกรรมการ แบ่งหน้าที่รับผิดชอบเป็น 4 ฝ่าย ได้แก่ เลขฯ, บัญชี, เหรียญกฐิก และการเงิน

ในการทำบัญชีครัวเรือน ทำให้สมาชิกลดค่าใช้จ่ายบางอย่างที่ไม่จำเป็นลง เช่น บุหรี่ เหล้า แต่สมาชิกก็เห็นว่าการทำงานบัญชีครัวเรือนนั้นยุ่งยากพอสมควร สิ่งที่อยู่จะทำต่อไป คือ พัฒนาระบบการออมเงิน และเปิดรับสมาชิกเพิ่มขึ้น ขยายให้ครอบคลุมทั้งตำบล

จุดเด่นของพื้นที่ คือ เมื่อเริ่มต้นออมกันได้ 2 สัปดาห์แล้วก็ปล่อยกู้เลย มีเงินออมอยู่ 750 บาท ให้กู้ไป 700 บาท เหลือ 50 บาทเอาเก็บไว้ที่กลุ่ม คนที่ได้กู้ไปต้องส่งสัปดาห์ละ 100 บาท กู้ 1 ครั้ง เก็บดอกเบี้ยย 5 บาท ไม่ว่าจะส่งเงิน 500 หรือ 50 บาท ก็จ่ายดอกเบี้ย 5 บาทเหมือนกัน (ดอกเบี้ยคงที่) ให้สมาชิกกู้ยืมหมุนเวียนกันไป คล้ายกับระบบแชร์ ส่วนการพิจารณาว่าใครจะได้ก่อน-หลังนั้น “เอาใจวัดกัน”

	สมาชิกที่เข้าร่วม เริ่มแรก	7	กลุ่มย่อย	35	ครัวเรือน
	ปัจจุบัน	7	กลุ่มย่อย	35	ครัวเรือน

กระบวนการ/ขั้นตอนในการดำเนินการ

การเริ่มต้นของการแก้ไขปัญหาหนี้สิน เริ่มจากการจัดประกาย 2 ครั้ง มีการจัดกลุ่มครัวเรือน และจัดระบบการออมพร้อมกับการปล่อยกู้ให้กับสมาชิกตั้งแต่เดือนแรก ส่งเสริมให้สมาชิกมีการทำบัญชีครัวเรือนและล่าสุดได้มีการสำรวจหนี้สิน เพื่อนำข้อมูลมาใช้วางแผนในการออมเงิน ปัจจุบันมีเงินออม 2 ประเภทคือ

- เงินออมผู้ใหญ่ จำนวน 40,000 บาท
- เงินออมเด็ก จำนวน 80,000 บาท

รวมจำนวนเงินออมทั้งสิ้น 120,000 บาท

 ผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการแก้ปัญหาหนี้สิน

- เกิดการทำบัญชีครอบครัวต่อเนื่อง.....ครอบครัว
- เกิดการออมรายวัน รวมเงินออม.....บาท
- สามารถแก้ไขปัญหานี้ในระบบให้สมาชิก.....ราย เป็นเงิน บาท
- นำเงินออมมาปล่อยกู้เพื่ออาชีพ แก้ปัญหาเฉพาะหน้า.....ราย เป็นเงิน บาท
- เกิดการพัฒนาอาชีพใหม่/อาชีพเสริม ราย ได้แก่ อาชีพ.....
- เกิดกองทุนสวัสดิการ..... บาท จัดสวัสดิการ ได้แก่.....

ได้จ่ายสวัสดิการให้สมาชิกแล้วราย เป็นเงิน.....บาท

- มีชุมชน/หมู่บ้านอื่นมาดูงาน ครั้ง ผู้มาดูงานประมาณ คน

 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้/ขยายผลไปสู่ชุมชน/หมู่บ้านอื่น

มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในขบวนการแก้หนี้ จ.นครศรีธรรมราช และจังหวัดใกล้เคียง

พื้นที่รูปธรรม: กลุ่มออมทรัพย์กะปาง

ผู้ประสาน: ร.ต. อุดร จำปาทอง โทร 06-283-6054

ที่อยู่ 51/1 หมู่ที่ 1 ตำบลกะปาง อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ฐานคิด/ฐานกิจกรรม/ฐานคน ที่นำมาสู่การจัดขบวนการแก้หนี้

การเริ่มเข้าสู่กระบวนการแก้หนี้ของกลุ่มออมทรัพย์กะปาง เริ่มเมื่อ เดือนเมษายน 2548 โดยมีฐานคิดมาจาก การที่สมาชิกภายในกลุ่มและชุมชนมีหนี้สินมาก และมีค่าใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือย การแก้ไขปัญหาหนี้สินมีฐานมาจาก การเป็นสมาชิกของกองทุนหมู่บ้าน และสมาชิกของกลุ่มออมทรัพย์

 สมาชิกที่เข้าร่วม	เริ่มแรก	5	กลุ่มย่อย	25	ครัวเรือน
	ปัจจุบัน	4	กลุ่มย่อย	20	ครัวเรือน

กระบวนการ/ขั้นตอนในการดำเนินการ

การเริ่มต้นของการแก้ไขปัญหาหนี้สิน เริ่มจากการจุดประกาย จัดกลุ่มย่อยครัวเรือน การจัดระบบการออมตั้งแต่ยังเป็นการออมขาเดียวคือวันละ 5 บาท มีกระบวนการสำรวจข้อมูลครัวเรือนโดยใช้แบบสำรวจข้อมูล และการจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อให้สมาชิกเห็นตัวเลขหนี้สินและความต้องการเพื่อวางแผนการออม ที่ผ่านมามีการประชุมและการอบรมให้ความรู้กับหัวหน้ากลุ่มเมื่อวันที่ 28 ก.ค. 2548 ส่วนเวทีการประชุมมีการประชุมกันทุกวันที่ 5 และ 20 ของทุกเดือน นอกจากนี้ยังมีการประสานความร่วมมือกับ อบต. โดยมีการรายงานการทำกิจกรรมให้ อบต. ทราบความคืบหน้าการดำเนินการ ส่วนการออมรายวันยังไม่มี การปล่อยให้สมาชิกกู้ เพราะมีเงินออมน้อยอยู่ เพิ่งถอนเงินออมที่ฝากไว้กับธนาคารมาลงทุนขายข้าวร่วมกัน

ผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการแก้ปัญหาหนี้สิน

- เกิดการทำบัญชีครอบครัวต่อเนื่อง 15 ครอบครัว (เดิม)
- เกิดการออมรายวัน รวมเงินออม 8,200 บาท
- สามารถแก้ไขปัญหาหนี้นอกระบบให้สมาชิก.....ราย เป็นเงิน บาท
- นำเงินออมมาปล่อยกู้เพื่ออาชีพ แก้ปัญหาเฉพาะหน้า.....ราย เป็นเงิน บาท
- เกิดการพัฒนาอาชีพใหม่/อาชีพเสริม ราย ได้แก่ อาชีพ.....
- เกิดกองทุนสวัสดิการ..... บาท จัดสวัสดิการ ได้แก่.....

.....
ได้จ่ายสวัสดิการให้สมาชิกแล้วราย เป็นเงิน.....บาท

- มีชุมชน/หมู่บ้านอื่นมาดูงาน ครั้ง ผู้มาดูงานประมาณ คน

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้/ขยายผลไปสู่ชุมชน/หมู่บ้านอื่น

มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในขบวนการแก้หนี้ จ.นครศรีธรรมราช และจังหวัดใกล้เคียง

พื้นที่รูปธรรม: ต.ท่าโลน อ.ลานสกา จ.นครศรีธรรมราช

ผู้ประสาน: ผู้ใหญ่จ้อดีด โทร 01-1248706

ที่อยู่ ม.11 ตำบลท่าโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

ฐานคิด/ฐานกิจกรรม/ฐานคน ที่นำมาสู่การจัดขบวนการแก้หนี้

สมาชิกของตำบลท่าโลน เข้าร่วมขบวนการแก้หนี้ เพราะต้องการปลดหนี้ในระบบ และสร้างบ้าน

 สมาชิกที่เข้าร่วม	เริ่มแรก	10	กลุ่มย่อย	50	ครัวเรือน
	ปัจจุบัน	10	กลุ่มย่อย	50	ครัวเรือน

กระบวนการ/ขั้นตอนในการดำเนินการ

เริ่มดำเนินการเมื่อเดือนเมษายน 2548 เดือนแรกมีเงินออม 8,000 กว่าบาท เดือนมิถุนายน มีการออมเพิ่ม 2 ขา คือเงินฝากสัจจะ และเงินออมเพื่ออนาคต ทำให้มีเงินออมเพิ่มเป็น 20,000 บาท นำไปปล่อยกู้ให้กับสมาชิก โดยดูความจำเป็นของแต่ละคน คัดดอกเบี่ยร้อยละ 1 บาทต่อเดือน จะทำกิจกรรมออมเงินและปล่อยกู้ทุกวันที่ 28 ของเดือน และประชุมใหญ่ทุกวันที่ 2 ของเดือน

หลังจากทำบัญชีครัวเรือนแล้วลดรายจ่ายได้มากขึ้น เช่น ลดค่าใช้จ่ายของสามี แต่ไม่ได้ลดค่าขนมลูก เพราะจะให้ลูกได้มีเงินเหลือออม เนื่องจากกลุ่มได้ทำกิจกรรมต่อยอด “ออมวันละบาทเพื่อสวัสดิการ” สำหรับเด็ก ขึ้นมา แรกๆมาฝากกระปุกไว้ที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นที่ทำการ ระยะเวลาเด็กๆหลายคนไม่สะดวกเดินทางมาหยอดกระปุก จึงเอาไปไว้ที่บ้านแล้วค่อยยกมาฝากออมตามวันที่กำหนด ทำมาได้ 3 เดือนแล้ว ปัจจุบันมีเงินออม 20,000 กว่าบาท และปล่อยกู้ด้วย มีเป้าระดมเงินออมเพื่ออนาคต และทุกคนในครอบครัวทั้งพ่อแม่ ลูกต้องช่วยกันออม และอยู่ระหว่างการขอใช้สินเชื่ พอช.

จุดเด่นของพื้นที่ คือ เป็นพื้นที่ที่ดำเนินการมาระยะหลัง มีกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การให้กู้ยืมหมุนเวียน , การออมของเด็ก ทำกันทั้งครอบครัว เพื่อปลดหนี้ และสร้างบ้าน เพื่อสร้างอนาคตร่วมกัน

ผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการแก้ปัญหาหนี้สิน

- เกิดการทำบัญชีครอบครัวต่อเนื่องครอบครัว
 - เกิดการออมรายวัน รวมเงินออม 70,000 กว่าบาท (ผู้ใหญ่และเด็ก)
 - สามารถแก้ไขปัญหานี้ออกระบบให้สมาชิก.....ราย เป็นเงิน บาท
 - นำเงินออมมาปล่อยกู้เพื่ออาชีพ แก้ปัญหาเฉพาะหน้า.....ราย เป็นเงิน บาท
 - เกิดการพัฒนาอาชีพใหม่/อาชีพเสริม ราย ได้แก่ อาชีพ.....
- เกิดกองทุนสวัสดิการ..... บาท จัดสวัสดิการ ได้แก่ ค่ารักษาพยาบาล ทุนการศึกษา ได้จ่ายสวัสดิการให้สมาชิกแล้วราย เป็นเงิน.....บาท
- มีชุมชน/หมู่บ้านอื่นมาดูงาน ครั้ง ผู้มาดูงานประมาณ คน

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้/ขยายผลไปสู่ชุมชน/หมู่บ้านอื่น

เป็นจุดศูนย์กลางจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในขบวนการแก้หนี้ของ จ.นครศรีธรรมราช และจังหวัดใกล้เคียง

ภาคใต้

พื้นที่รูปธรรม: ต.ท่าพญา อ.ปากพนัง จ.นครศรีธรรมราช

ผู้ประสาน: โท

ที่อยู่

📖 ฐานคิด/ฐานกิจกรรม/ฐานคน ที่นำมาสู่การจัดขบวนการแก้หนี้

เริ่มจากฐานตำบล ท่ามาได้ 1-2 เดือน

📖 สมาชิกที่เข้าร่วม	เริ่มแรก	18	กลุ่มย่อย	90	ครัวเรือน
	ปัจจุบัน	18	กลุ่มย่อย	590	ครัวเรือน

📖 กระบวนการ/ขั้นตอนในการดำเนินการ

ปัจจุบันอยู่ในขั้นเริ่มต้น มีการทำความเข้าใจกับแกนนำหมู่บ้านทั้ง 10 หมู่บ้าน และแกนนำของไปทำความเข้าใจกับกลุ่มย่อย จัดหากุ่มครอบครัวละ 5 คน ทุกหมู่บ้านจะมี 1 กลุ่มย่อย และกลุ่มคิดกันว่าจะให้สมาชิกแต่ละคนไปหาเพื่อเพิ่มอีก 4 คน เพื่อให้เกิดกลุ่มย่อยเพิ่มขึ้นในแต่ละหมู่บ้าน โดยจะมาวางแผนร่วมกันในวันที่ 6 สิงหาคม 2548 เนื่องจากในช่วงเริ่มต้น ความเข้าใจของคนในชุมชนยังไม่ทั่วถึง ยังไม่เข้าใจขั้นตอน วิธีการ และไม่มีความมั่นใจในตัวเองเท่าที่ควร หัวหน้ากลุ่มจึงมีหน้าที่ในการประสานสมาชิก/กลุ่มเป็นหลัก

ปัจจุบันมีสมาชิก 90 ครอบครัว ตั้งเป้าขยายผลไว้ 300 ครอบครัว จากทั้งหมด 1,000 กว่าครอบครัว จะแก้ปัญหาหนี้สินทั้งตำบลได้ 300 กว่าล้าน

📖 ผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการแก้ปัญหาหนี้สิน

- เกิดการทำบัญชีครอบครัวต่อเนื่องครอบครัว
 - เกิดการออมรายวัน รวมเงินออม บาท
 - สามารถแก้ไขปัญหานี้นอกระบบให้สมาชิก.....ราย เป็นเงิน บาท
 - นำเงินออมมาปล่อยกู้เพื่ออาชีพ แก้ปัญหาเฉพาะหน้า.....ราย เป็นเงิน บาท
 - เกิดการพัฒนาอาชีพใหม่/อาชีพเสริม ราย ได้แก่ อาชีพ.....
- เกิดกองทุนสวัสดิการ..... บาท จัดสวัสดิการ ได้แก่ ค่ารักษาพยาบาล ทุนการศึกษา
ได้จ่ายสวัสดิการให้สมาชิกแล้วราย เป็นเงิน.....บาท
- มีชุมชน/หมู่บ้านอื่นมาดูงาน ครั้ง ผู้มาดูงานประมาณ คน

📖 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้/ขยายผลไปสู่ชุมชน/หมู่บ้านอื่น

มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในขบวนการแก้หนี้ จ.นครศรีธรรมราช และจังหวัดใกล้เคียง

ภาคกลางตอนบน

พื้นที่รูปธรรม : กลุ่มปื๋ยหมักและสารชีวภาพบ้านตะลุกมะไฟ

ผู้ประสาน: โทร

ที่อยู่ บ้านตะลุกมะไฟ ตำบลแม่เป็น กิ่งอำเภอแม่เป็น จ.นครสวรรค์

 ฐานคิด/ฐานกิจกรรม/ฐานคน ที่นำมาสู่การจัดขบวนการแก้หนี้

บ้านตะลุกมะไฟ ทำอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ชุมชนประสบปัญหาฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ผลผลิตทางการเกษตรจึงตกต่ำ ชาวบ้านเริ่มใช้ ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง และปรับวิธีการผลิต เน้นการปลูกเพื่อขายให้มีรายได้เข้าสู่ครอบครัวและชุมชน ในช่วงปี 2534 มีบริษัทขายปุ๋ยทั้งแบบเงินสด และเงินผ่อน ส่งผลทำให้ชาวบ้านใช้ปุ๋ยเคมีกันมากขึ้น จนทำให้สภาพดิน และน้ำเสื่อมโทรมลง ยิ่งในยุคเศรษฐกิจตกต่ำ ชาวบ้านก็เป็นหนี้สินจำนวนมาก จากทำการเกษตรแบบทุนนิยมนี้ ทำให้มีคนอพยพเข้าไปหางานทำในเมืองกันมาก ทำให้คนในชุมชนเริ่มคิดหาวิธีการที่จะลดต้นทุนการผลิต

 สมาชิกที่เข้าร่วม เริ่มแรก..... กลุ่มย่อยครัวเรือน
ปัจจุบัน กลุ่มย่อย.....ครัวเรือน

 กระบวนการ/ขั้นตอนในการดำเนินการ

ชาวบ้านมีการรวมกลุ่มกันประมาณ 400 คน เรียกว่ากลุ่ม “กลุ่มปื๋ยหมัก และสารชีวภาพ” เพื่อผลิตปุ๋ยชีวภาพลดต้นทุนการผลิต ที่สูงขึ้น อันจะส่งผลกระทบต่อการลดรายจ่ายของชาวบ้านตะลุกมะไฟ และการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อทำให้ชาวบ้านมีเงินลงทุนประกอบอาชีพ นอกจากนี้ยังมีการทำกิจกรรมต่างๆอีกหลายกิจกรรมที่เน้นเรื่องการลดค่าใช้จ่าย และการพึ่งตนเองของคนในชุมชน เช่น กลุ่มปลูกข้าว กลุ่มแปรรูป กลุ่มโรงสีชุมชน จะเห็นว่าการลดปัญหาหนี้สินของชาวบ้านตะลุกมะไฟไปเน้นการแก้ไขปัญหานี้สิน โดยการสร้างกิจกรรมที่ลดต้นทุนการผลิตและการลดค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นการประกอบอาชีพ

 ผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการแก้ปัญหานี้สิน

- เกิดการทำบัญชีครอบครัวต่อเนื่อง.....ครอบครัว
- เกิดการออมรายวัน รวมเงินออม.....บาท
- สามารถแก้ไขปัญหานี้สินนอกระบบให้สมาชิก.....ราย เป็นเงิน บาท
- นำเงินออมมาปล่อยกู้เพื่ออาชีพ แก้ปัญหาเฉพาะหน้า.....ราย เป็นเงิน บาท
- เกิดการพัฒนาอาชีพใหม่/อาชีพเสริม ราย ได้แก่ อาชีพ.....
- เกิดกองทุนสวัสดิการ..... บาท จัดสวัสดิการ ได้แก่.....

ได้จ่ายสวัสดิการให้สมาชิกแล้วราย เป็นเงิน.....บาท

- มีชุมชน/หมู่บ้านอื่นมาดูงาน ครั้ง ผู้มาดูงานประมาณ คน

 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้/ขยายผลไปสู่ชุมชน/หมู่บ้านอื่น

เป็นแหล่งศึกษาดูงาน ด้านเกษตรอินทรีย์ และการแก้ไขปัญหานี้สินภาคเกษตร มีชุมชนจากพื้นที่ต่างๆ ไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้มากมาย

ภาคอีสาน

พื้นที่รูปธรรม : ชุมชนเกาะราชสามัคคี

ผู้ประสาน: คุณนิธิกร นรการ โทร

ที่อยู่ 286/263 ม. 6 ต.บ้านเกาะ อ.เมือง จ.นครราชสีมา

 ฐานคิด/ฐานกิจกรรม/ฐานคน ที่นำมาสู่การจัดขบวนการแก้หนี้

ชุมชนมีปัญหานี้นอกระบบ ดอกเบี้ยร้อยละ 20 และหนี้การเคหะฯ ถูกฟ้องศาล เตรียมจะยึดบ้าน ชาวบ้านที่ประสบปัญหาจึงรวมตัวกันแก้ไขปัญหา โดยทำกระบวนการออมรายวัน ขอใช้สินเชื่อ พอช. ปลดหนี้ การเคหะฯ และหนี้นอกระบบ

 สมาชิกที่เข้าร่วม เริ่มแรก 18 กลุ่มย่อย 90 ครั้วเรือน

ปัจจุบัน 18 กลุ่มย่อย 90 ครั้วเรือน

 กระบวนการ/ขั้นตอนในการดำเนินการ

ตั้งแต่เริ่มทำกลุ่มสัจจะออมรายวันในเดือนมีนาคม 2547 พัฒนาเกิดเป็นกองทุนสัจจะสวัสดิการเพื่อชีวิต คน และชุมชน ทำงานควบคู่กับการฟื้นฟูสหกรณ์เคหสถานฯ มีกลุ่มย่อย 18 กลุ่มดำเนินการหมุนเวียนเงินทุน ของตนเอง โดยการปล่อยกู้ให้กับสมาชิก มีการทำบัญชีครอบครัว ควบคู่กับการทำวิจัยตนเอง มีการขยาย กิจกรรมไปทำ “กองทุนหลักประกันความมั่นคงในชีวิต” จัดสวัสดิการชุมชน ทำให้มีสมาชิกเพิ่มมากขึ้น เป็น ลูกหลาน ญาติพี่น้อง และเพื่อนบ้าน ทางชุมชนได้มีการผลักดันให้เป็นแผนงานของ อบต. สนับสนุน

 ผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการแก้ปัญหาหนี้สิน

- เกิดการทำบัญชีครอบครัวต่อเนื่อง.....ครอบครัว
- เกิดการออมรายวัน รวมเงินออม.....บาท
- สามารถแก้ไขปัญหาหนี้นอกระบบให้สมาชิก.....ราย เป็นเงิน บาท
- นำเงินออมมาปล่อยกู้เพื่ออาชีพ แก้ปัญหาเฉพาะหน้า.....ราย เป็นเงิน บาท
- เกิดการพัฒนาอาชีพใหม่/อาชีพเสริม ราย ได้แก่ อาชีพ.....

เกิดกองทุนสวัสดิการ..... บาท จัดสวัสดิการ ได้แก่ ค่ารักษาพยาบาล ทุนการศึกษา ค่าฌาปนกิจศพ สวัสดิการบำนาญ

ได้จ่ายสวัสดิการให้สมาชิกแล้วราย เป็นเงิน.....บาท

- มีชุมชน/หมู่บ้านอื่นมาดูงาน ครั้ง ผู้มาดูงานประมาณ คน

 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้/ขยายผลไปสู่ชุมชน/หมู่บ้านอื่น

เป็นชุมชนต้นแบบการแก้หนี้โดยชุมชน หัวหน้ากลุ่มย่อยไปเป็นวิทยากร ช่วยจัดกระบวนการ ให้กับชุมชนพื้นที่ต่างๆ เช่น ชุมชนคลองกรุง , ชุมชนเมืองใน จ. ขอนแก่น และผลักดันเชิงนโยบาย นำเสนอรูปธรรมต่อ ศตจ.ชาติ

ภาคตะวันออก

พื้นที่รูปธรรม :

ผู้ประสาน: คุณนิธิกร นรการ โทร

ที่อยู่

 ฐานคิด/ฐานกิจกรรม/ฐานคน ที่นำมาสู่การจัดขบวนการแก้หนี้

ชุมชนมีปัญหานี้นอกระบบ ดอกเบี้ยร้อยละ 20 และหนี้การเคหะฯ ถูกฟ้องศาล เตรียมจะยึดบ้าน ชาวบ้านที่ประสบปัญหาจึงรวมตัวกันแก้ไขปัญหา โดยทำกระบวนการออมรายวัน ขอใช้สินเชื่อ พอช. ปลดหนี้ การเคหะฯ และหนี้นอกระบบ

 สมาชิกที่เข้าร่วม เริ่มแรก 18 กลุ่มย่อย 90 ครัวเรือน

ปัจจุบัน 18 กลุ่มย่อย 90 ครัวเรือน

 กระบวนการ/ขั้นตอนในการดำเนินการ

ตั้งแต่เริ่มทำกลุ่มสัจจะออมรายวันในเดือนมีนาคม 2547 พัฒนาเกิดเป็นกองทุนสัจจะสวัสดิการเพื่อชีวิต คน และชุมชน ทำงานควบคู่กับการฟื้นฟูสหกรณ์เคหสถานฯ มีกลุ่มย่อย 18 กลุ่มดำเนินการหมุนเวียนเงินทุนของตนเอง โดยการปล่อยกู้ให้กับสมาชิก มีการทำบัญชีครอบครัว ควบคู่กับการทำวิจัยตนเอง มีการขยายกิจกรรมไปทำ “กองทุนหลักประกันความมั่นคงในชีวิต” จัดสวัสดิการชุมชน ทำให้มีสมาชิกเพิ่มมากขึ้น เป็นลูกหลานญาติพี่น้อง และเพื่อนบ้าน ทางชุมชนได้มีการผลักดันให้เป็นแผนงานของ อบต. สนับสนุน

 ผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการแก้ปัญหาหนี้สิน

- เกิดการทำบัญชีครอบครัวต่อเนื่อง.....ครอบครัว
- เกิดการออมรายวัน รวมเงินออม.....บาท
- สามารถแก้ไขปัญหานี้นอกระบบให้สมาชิก.....ราย เป็นเงิน บาท
- นำเงินออมมาปล่อยกู้เพื่ออาชีพ แก้ปัญหาเฉพาะหน้า.....ราย เป็นเงิน บาท
- เกิดการพัฒนาอาชีพใหม่/อาชีพเสริม ราย ได้แก่ อาชีพ.....

เกิดกองทุนสวัสดิการ..... บาท จัดสวัสดิการ ได้แก่ ค่ารักษาพยาบาล ทุนการศึกษา ค่าฌาปนกิจศพ สวัสดิการบำนาญ

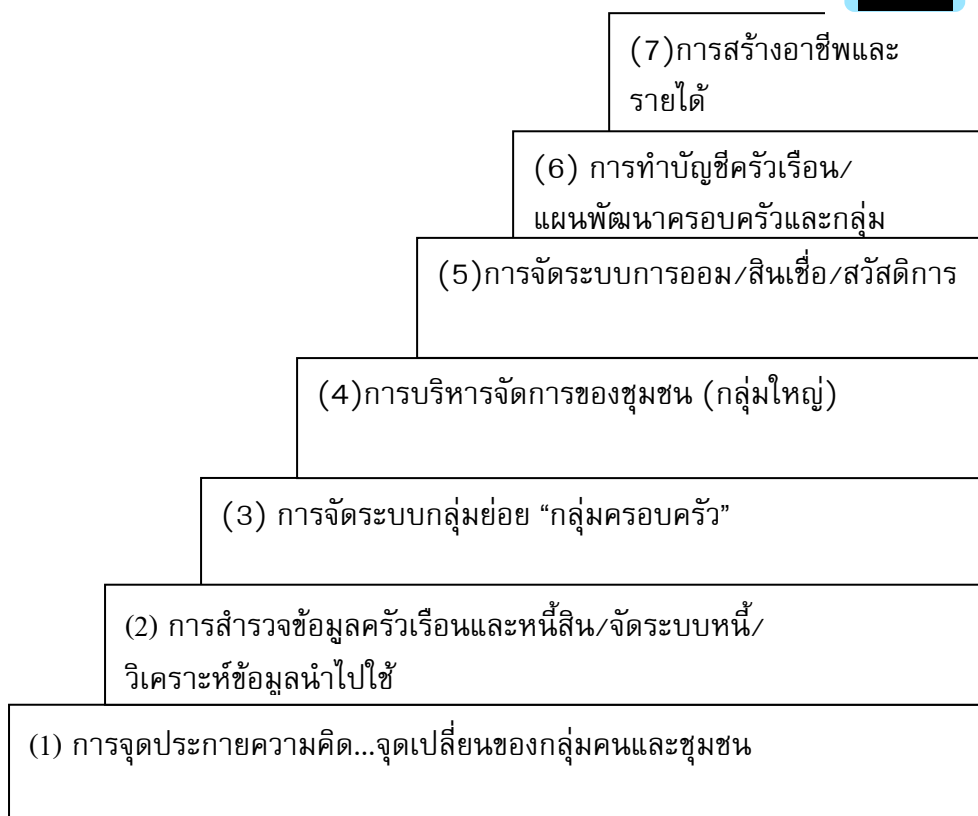
ได้จ่ายสวัสดิการให้สมาชิกแล้วราย เป็นเงิน.....บาท

- มีชุมชน/หมู่บ้านอื่นมาดูงาน ครั้ง ผู้มาดูงานประมาณ คน

 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้/ขยายผลไปสู่ชุมชน/หมู่บ้านอื่น

เป็นชุมชนต้นแบบการแก้หนี้โดยชุมชน หัวหน้ากลุ่มย่อยไปเป็นวิทยากร ช่วยจัดกระบวนการให้กับชุมชนพื้นที่ต่างๆ เช่น ชุมชนคลองกรุง , ชุมชนเมืองใน จ. ขอนแก่น และผลักดันเชิงนโยบาย นำเสนอรูปธรรมต่อ ศตจ.ชาติ

บันได 7 ขั้นสู่ความสำเร็จของกระบวนการแก้หนี้

แต่ละชุมชนที่ทำกระบวนการแก้ปัญหานี้สิน้อาจมีการเรียงลำดับขั้นบันไดสู่ความสำเร็จแตกต่างกัน และในการดำเนินกิจกรรมจริงนั้น ไม่ได้กำหนดตายตัวว่า จะต้องเรียง 1, 2, 3 ทำไปที่ละกิจกรรม หลายกิจกรรม/ขั้นตอนทำไปพร้อมกันได้ เช่น ชุมชนหนึ่ง เริ่มต้นจับกลุ่มครอบครัวก่อนแล้วทำการสำรวจข้อมูลหนี้สิน ทำบัญชีครัวเรือนไปพร้อมกัน รวมทั้งเริ่มกระบวนการออมนายวัน ในขณะที่เดียวกันก็ไปจุดประกาย ขยายแนวคิด ชวนเพื่อนในชุมชนมาร่วมทำ เพิ่มสมาชิก ชวนภาคีท้องถิ่นมาร่วมสนับสนุน รวมทั้งไปศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับต่างพื้นที่ เหตุที่สรุปเป็นรูปภาพบันไดนั้นก็เพื่อต้องการให้เห็นทั้ง 7 ขั้นตอนอย่างชัดเจน อันจะนำไปสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จ สิ่งสำคัญที่สุด คือ ทุกขั้นตอน/กิจกรรมนั้นสัมพันธ์เชื่อมโยงกันทั้งหมด

บันไดขั้นที่ 1 : การจุดประกายความคิด...จุดเปลี่ยนของกลุ่มคนและชุมชน

ทำไมถึงทำ...ทำอย่างไร

● **การใช้ปัญหาหนี้สิน** ที่เป็นปัญหาวิกฤติร่วมของทุกคนเป็นตัวกระตุ้น หนี้สินมาจากหลายแหล่ง แต่หนี้ก้อนใหญ่ที่เป็นปัญหาอย่างมาก มีดังนี้

หนี้ของชุมชนเมือง

- **หนี้การเคหะฯ** ชาวบ้านไม่สามารถชำระหนี้คืนได้ตามกำหนด ก็ถูกปรับ และฟ้องศาล แจ้งจับ ชาวบ้านกลัวสูญเสียที่อยู่ จึงหาทางออกแก้ไขปัญหา
- **หนี้หอกระบบ** ดอกเบี้ยแพง เช่น ดอกร้อยละ 20 บาท ชาวบ้านกู้ยืมนายทุนทั้งในและนอกชุมชนไปโปะหนี้ ใช้จ่ายในครอบครัว และลงทุนประกอบอาชีพ
- **หนี้กองทุน** เช่น กองทุนหมู่บ้าน , สหกรณ์เคหสถานฯ ฯลฯ

หนี้ของชุมชนชนบท

- **หนี้ ธกส.** ชาวบ้านกู้ยืมเงินมาลงทุนแล้วขาดทุน ก็กู้มาลงทุนเพิ่มซ้ำแล้วซ้ำอีกทำให้เป็นหนี้สินพอกพูนขึ้น
- **หนี้หอกระบบ** ดอกเบี้ยแพง ชาวบ้านกู้ยืมนายทุนทั้งในและนอกชุมชนไปโปะหนี้ ใช้จ่ายในครอบครัว และลงทุนประกอบอาชีพ
- **หนี้กองทุน** เช่น กองทุนหมู่บ้าน , สหกรณ์การเกษตร, กลุ่มออมทรัพย์ ฯลฯ

ปัญหาพื้นฐาน :

รายได้ไม่แน่นอน,ว่างงาน,ขาดทุนทำมาหากิน,ค่าครองชีพสูง,ปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัย

ปัญหาพื้นฐาน :

ต้นทุนการผลิตสูง,ภัยธรรมชาติ,ราคาผลผลิตตกต่ำ ,ขาดทุนทำมาหากิน

● **“รวมตัวกันแก้ปัญหา”** สร้างความมั่นใจว่ารวมตัวกันแก้ปัญหาก็ได้ เพราะต่างคนต่างแก้ และอาศัยพึ่งพาคนอื่นแล้วก็ยังแก้ไม่ได้ **“ไม่มีทางเลือกอื่น ต้องลองทำดู...ไม่มีใครช่วยได้ถ้าเราไม่เริ่มทำเอง”** **“...ทำได้ แต่อย่าถอย ถ้าถอยแล้ว ที่ซุกหัวนอนจะไม่มี...”** คนที่มารวมตัวกันตั้งแต่เริ่มต้น จะเป็นคนที่มีปัญหาเดือดร้อนเหมือนกัน หรือเป็นคนที่สนใจ อยากลองทำดู

● **เห็นผลตั้งแต่เริ่มแรก** ในกรณีปัญหาเดือดร้อนเร่งด่วน เช่น ถูกฟ้องศาล ถูกจับกุม ขบวนการแก้หนี้ สามารถรวมพลังกันไปเจรจาต่อรองปรับลดหนี้เคหะฯ และยุติการจับกุม นอกจากนี้ยังเจรจาลดหนี้หอกระบบได้อีกด้วย **“ช่วงแรกก็ยังไม่กล้า ทุกลัว ๆ อยู่ ไม่แน่ใจว่าจะไปรอดหรือไม่ มีการชักชวนกันถอยตัวออก แต่ไม่ออก ยังอ้อมกันต่อ จนเริ่มมั่นใจมาเรื่อย ๆ และขอให้เราทำหน้าที่กันต่อไป”**

● **มีเป้าหมายเพื่ออนาคต** บางคนมีหนี้ ส่วนบางคนไม่มีหนี้ที่เป็นปัญหา แต่มาเข้าร่วมกิจกรรม เพราะต้องการออมอย่างมีเป้าหมาย มีปณิธานที่แน่วแน่แล้วลงมือทำ อย่างเช่น มีเป้าว่าจะปลดหนี้ให้ได้ , มีเป้าเรื่องบ้านใหม่ พ่อแม่ ลูกก็ต้องช่วยกันเก็บออมเงิน , มีเป้าว่าจะซื้อแท็กซี่ใหม่ ก็ถือเป็นการลงทุนประกอบอาชีพ “เริ่มจากตัวเองว่า ถ้ารถหมดอายุแล้วจะทำอย่างไร จึงรวมตัวแท็กซี่หลายแห่งมาออมเงินกัน พอรถหมดอายุ ก็จะได้ใช้เงินออมซื้อรถคันใหม่” หรือมีเป้าว่าจะแต่งงานสร้างครอบครัวใหม่ เป็นต้น

● **จัดตั้งกลุ่มใหม่** เนื่องจากฐานกลุ่มเดิมเข้าไปปรับเปลี่ยนโครงสร้าง และกระบวนการทำงานได้ยาก จึงรวมกลุ่มกันเกิดคนใหม่มาทำงานร่วมกัน แต่บางกรณีที่มีฐานกลุ่มเดิมอยู่ เช่น สหกรณ์เคหสถานฯ ที่มีปัญหาโครงสร้างกลุ่มไม่เข้มแข็ง แก้ไขปัญหา/จัดการหนี้ไม่ได้ ก็จะใช้กระบวนการแก้หนี้แนวใหม่ไปปรับฐานกลุ่มเดิมด้วย โดยสร้างกลุ่มย่อยๆ เพิ่มขึ้นมาทำงาน บางพื้นที่มี 18 กลุ่มย่อย ส่วนบางพื้นที่มี 4 กลุ่มย่อย แตกต่างกันไปตามความเดือดร้อน และความสนใจของคนเข้าร่วม พื้นที่ที่เป็นชุมชนเมืองจะเริ่มจัดกระบวนการทั้งชุมชน ส่วนพื้นที่ชนบท ส่วนใหญ่จะเริ่มจัดกระบวนการจากฐานหมู่บ้าน มีบางพื้นที่เริ่มจากฐานตำบล แต่ก็ยังมีจำนวนกลุ่มย่อยน้อยอยู่

● **“บัญชีครอบครัว” ชี้ทาง** หลายคนบอกว่า เมื่อจัดกลุ่มย่อยแล้วทำบัญชีครัวเรือน ทำให้เห็นปัญหาและทางออกของตนเอง รู้ว่าต้องลดรายจ่ายเรื่องอะไรบ้าง และจะมีเงินออมมาจากไหน พอทำไปแล้วเพื่อนบ้านเห็นผล ก็เข้ามาร่วมทำด้วยเป็นสมาชิกใหม่ ขยายกลุ่มย่อยเพิ่มขึ้น **“บัญชีครอบครัวช่วยสร้างความมั่นใจว่ามาถูกทางแล้ว”**

● **ใช้ช่องทางการสื่อสารในชุมชน** เริ่มแรกจะใช้วิธีการประชุมใหญ่ ให้ทุกคนได้รู้ทั่วกัน เปิดรับสมาชิกตามความสมัครใจ แกนนำกลุ่มจะประชาสัมพันธ์ แจ้งข่าวสารผ่านเสียงตามสาย และใช้การพูดคุยตามบ้าน ประชุมกลุ่มย่อย และประชุมโซน ในกรณีที่พื้นที่ชุมชนใหญ่มาก มีหลายกลุ่มย่อยตามโซนต่างๆ

● **ชักชวนญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน และชุมชนใกล้เคียง** เมื่อมีคนสนใจอยากลองทำดู ต้องรวมกันเป็นกลุ่มย่อย เริ่มแรกก็ไปชักชวนญาติพี่น้อง เพื่อนบ้านที่รู้จักมาอยู่กลุ่มเดียวกัน เพราะติดต่อพูดคุยกันง่าย ต่อจากนั้นก็ขยายวงออกไป ช่วงแรกที่เอาเรื่องแก้หนี้ขึ้นมาจัดกลุ่มก่อนก็จะมีคนที่เดือดร้อนเข้ามาจำนวนหนึ่ง พอกลุ่มลงตัวเริ่มขยายมาทำเรื่องกองทุนสวัสดิการด้วย ซึ่งเป็นช่วงที่เปิดกว้างให้สมาชิก(ตัวแทนจากครอบครัว)ไปชักชวนคนในครอบครัวของตนเอง เช่น สามี ลูก รวมถึงเพื่อนๆ ในชุมชน มาเป็นสมาชิกฝากเงินออม ช่วงนี้ก็จะเห็นแกนนำ ชาวบ้านเป็นคนกระตือรือร้น จุดประกายกันเองในชุมชนมากขึ้น บางพื้นที่ได้มีการขยายผล ไปชักชวน อบต. หน่วยงานท้องถิ่นให้เข้ามาสนับสนุนกิจกรรมที่ทำกันอยู่ โดยเฉพาะเรื่องสวัสดิการชุมชน และถ้าหน่วยงานท้องถิ่นสนับสนุนก็จะขยายผลไปยังชุมชนอื่นๆ ได้ง่ายขึ้น

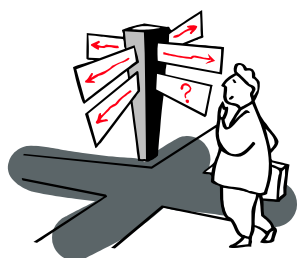
● **ไปศึกษาดูงานชุมชนอื่น** เป็นการกระตุ้นคน/ชุมชนให้สนใจทำอีกวิธีหนึ่ง คือ ให้ไปเห็นรูปธรรมของจริงในพื้นที่ว่าทำกันอย่างไร เกิดผลอะไรขึ้นมา แกนนำชุมชนก็จะเกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และเรียนรู้การทำงานระหว่างกันเอง เรียกว่า **“เพื่อนช่วยเพื่อน”** บางพื้นที่มีปัญหาที่คล้ายคลึงกัน ก็จะช่วยกันทำงานข้ามพื้นที่ มีการประสานติดต่อกันอยู่เสมอ อย่างเช่น ชุมชนเกาะราช

สามัคคี จ.นครราชสีมา ได้ไปช่วยจัดกระบวนการฯ ขึ้นให้กับชุมชนคลองกรุง กรุงเทพฯ และมีแผนงานจะเชื่อมกองทุนสวัสดิการด้วยกัน นอกจากนี้ชุมชนเกาะราชสามัคคี ยังได้ไปกระตุ้น จุดประกายแนวคิดให้กับชุมชนเมือง จ.ขอนแก่น ส่วนชุมชนคลองกรุง ก็เป็นแหล่งเรียนรู้ “ขบวนการแก้หนี้ และสวัสดิการชุมชน” ให้กับชุมชนเมืองในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล เป็นต้น

● **เจ้าหน้าที่เป็นคนกระตุ้น** เริ่มแรกเจ้าหน้าที่ พอช. เข้ามากระตุ้น จุดประกายความคิดให้เข้าร่วมขบวนการแก้หนี้ ถือเป็นการทำงานชาวบ้านลงทำดู เน้นความสมัครใจ เจ้าหน้าที่จะช่วยจัดกระบวนการเข้มข้นในช่วงแรก เมื่อเกิดกลุ่มย่อย ปรับ/จัดโครงสร้างระบบบริหารจัดการได้ มีการทำบัญชีครอบครัว เจ้าหน้าที่ก็จะถอยออกไป ให้ชาวบ้านลงทำกันเองสักระยะแล้วก็จะกลับมาดูการเปลี่ยนแปลง และกระตุ้น หนุนเสริมใหม่อีกครั้ง

คำเตือนใจ

- ❖ หยุดโทษคนอื่น กลับมาดูตัวเอง
- ❖ ปรับการใช้ชีวิตแบบใหม่
- ❖ ตรวจสอบรายรับ รายจ่าย
- ❖ มองส่วนเหลือ ส่วนขาด ลด ละ เลิก อบายมุข
- ❖ จัดวิธีคิด วิธีจัดการ พฤติกรรมแบบใหม่
- ❖ มองความเป็นไปได้ในอนาคตทั้งของตนเอง และคนที่อยู่รอบข้างให้ชัดเจน
- ❖ ปรับชีวิตให้สมดุลต่อความสัมพันธ์กันอย่างรับรู้และเข้าใจ
- ❖ “มีชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่า ศรัทธาในตนเอง ครอบครัว และชุมชน”

เวทีพัฒนาทักษะผู้นำใน “ขบวนการแก้หนี้”

ณ ตำบลท่าโลน อ.ลานสกา จ.นครศรีธรรมราช

วันที่ 28 กรกฎาคม 2548

บันไดขั้นที่ 2 : การสำรวจข้อมูลครัวเรือนและหนี้สิน/จัดระบบหนี้/วิเคราะห์ข้อมูลนำไปใช้

✎ ทำอย่างไร

- ในช่วงเริ่มแรก กลุ่มใหญ่สำรวจข้อมูลหนี้สิน และข้อมูลครัวเรือนของสมาชิก จากการสัมภาษณ์ที่กลุ่ม และลงเยี่ยมบ้าน แต่โดยส่วนใหญ่กลุ่มย่อยจะเป็นหลักในการสำรวจข้อมูลเอง โดยสมาชิกกรอกข้อมูลในแบบสำรวจ หัวหน้ากลุ่มย่อยลงเยี่ยมบ้าน สัมภาษณ์พูดคุยกับสมาชิกอย่างเป็นธรรมชาติ บางครั้งสมาชิกเพื่อนบ้าน และกรรมการกลางก็ไปด้วย นอกจากนี้ยังใช้เวลาที่มาส่งออมเงิน พุดคุยสารทุกข์สุขดิบกัน ทำให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติม

- ข้อมูลหลักๆ ได้แก่ รายได้ รายจ่าย และหนี้สิน (รวมกันให้เห็นตัวเลข) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ร่วมกันในกลุ่มย่อย และเวทีประชุมกลุ่มใหญ่ของคณะกรรมการ รวมถึงเวทีประชุมใหญ่ของสมาชิก พิจารณาหาทางแก้ไขปัญหาทั้งรายบุคคล รายกลุ่ม รวมถึงปัญหาพร้อมของทุกคน โดยเฉพาะปัญหาหนี้การเคหะฯ และหนี้นอกระบบ นอกจากนี้มีการให้คะแนนกันในการสำรวจด้วย แต่โดยรวมแล้วชาวบ้านยังมีจุดอ่อนในการวิเคราะห์ข้อมูลอยู่

- การเก็บข้อมูล จะรวบรวมเอาไว้เป็นรูปเล่ม แฟ้มเอกสาร ที่กลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่ หรือระดับโซน เป็นกองกลาง ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะนำมาใช้พิจารณาการให้กู้ยืมเงินกองทุนต่างๆ ตัวอย่างเช่น โซน..... ของชุมชนฉลองกรุงมีการจัดเก็บข้อมูลของสมาชิกกลุ่มย่อยไว้ในตู้ลิ้นชักของแต่ละกลุ่มอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย เพื่อให้ง่าย สะดวกในการค้นหาต่อการใช้งาน และปลอดภัย

- แต่ละพื้นที่จะมีการสำรวจข้อมูลหลายครั้ง เพื่อให้ได้ข้อมูลจริง และเห็นการเปลี่ยนแปลงอยู่เป็นระยะ การสำรวจครั้งแรกได้ข้อมูลไม่จริง หรือบอกไม่หมด โดยเฉพาะรายจ่ายจำพวกอบายมุข คนไม่ค่อยกล้าเปิดเผยข้อมูล เพราะยังไม่ไว้วางใจกัน และเกรงว่าจะไม่ได้กู้ ต้องอาศัยกระบวนการกลุ่มย่อย สร้างความสัมพันธ์ “รู้เขา รู้เรา” จึงจะได้ข้อมูลที่แท้จริง

- การสำรวจข้อมูลนี้จะเชื่อมต่อการทำบัญชีครอบครัว โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ทำแผนชุมชน หรือใช้สินเชื่อ จะมีการสำรวจข้อมูลครัวเรือน ทำบัญชีครอบครัว นำมาวิเคราะห์ทำให้ค้นพบปัญหา และศักยภาพของตนเอง นำไปสู่กิจกรรมการลดรายจ่าย/หนี้สิน สร้างอาชีพและรายได้

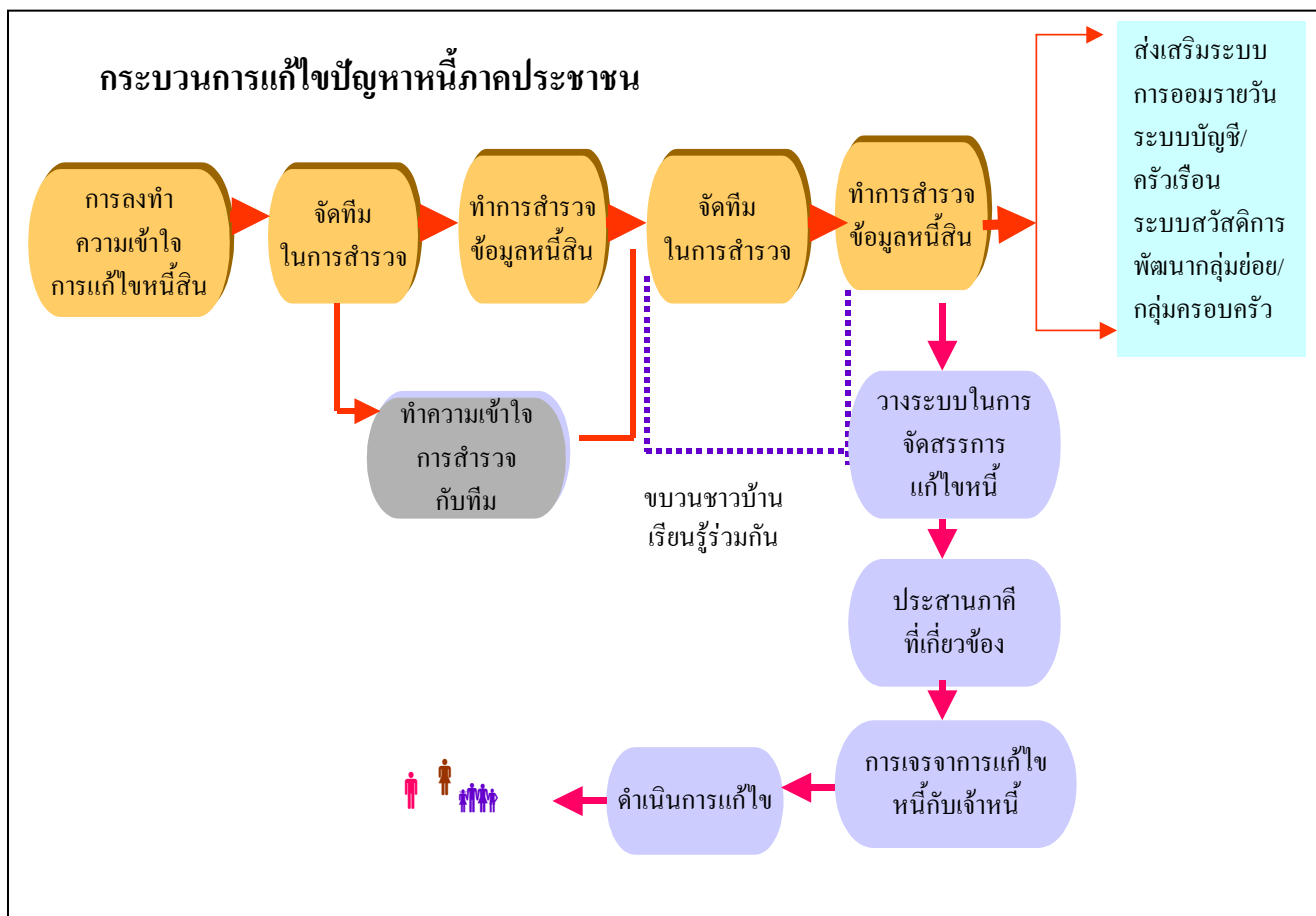
- ในกรณีที่มีปัญหาเดือดร้อนเร่งด่วน จะเป็นตัวกระตุ้นให้ชุมชนทำการสำรวจข้อมูลกันอย่างจริงจัง เพราะจะนำข้อมูลเหล่านี้ไปใช้ผลักดันการสนับสนุน เช่น การเจรจาต่อรองกับการเคหะฯ , การเสนอขอใช้สินเชื่อ/กู้ยืมเงินกองทุน, การสนับสนุนจากหน่วยงานท้องถิ่น ฯลฯ

๕ ตัวอย่างรูปธรรม

สหกรณ์เคหสถานชุมชนแสงทิพย์ มีการจัดกลุ่มย่อยๆละ 5 คน ทั้งหมด 7 กลุ่ม หัวหน้ากลุ่มย่อย และสมาชิกจะช่วยกันเดินสำรวจข้อมูลตามซอย ตามบ้าน ที่แบ่งเป็นโซน ในการสำรวจข้อมูลนี้ แรกๆชาวบ้านไม่ยอมเปิดเผยข้อมูลที่แท้จริง ไม่บอกรายจ่ายบางอย่าง เช่น ค่าเช่า นอกจากนี้สมาชิกยังไม่เข้าใจกระบวนการ และไม่อดทน แขนงนำจึงมีเทคนิคการค้นหาความจริง จาก การสร้างความเข้าใจ สร้างความสนิทสนม ช่วยเหลือดูแลกัน อาศัยการพูดคุย และสังเกตคนในกลุ่ม 5 คน พอมีการสำรวจข้อมูลหลายครั้ง ชาวบ้านก็ให้ความร่วมมือมากขึ้น ข้อมูลที่ได้จะถูกรวบรวมส่ง มาให้ประธานกลุ่มใหญ่ และนำมาจัดทำเป็นกราฟ แล้วเปิดเวทีในการวิเคราะห์ข้อมูล

สิ่งที่ค้นพบ คือ สมาชิกรู้ถึงสภาพความเป็นอยู่ ปัญหาความเดือดร้อนของตนเอง และเพื่อนใน กลุ่ม ข้อมูลนี้กระตุ้นให้สมาชิกวางแผนการใช้จ่ายในครอบครัว พยายามประหยัด ลดรายจ่าย และหนี้สิน ได้แก่ หนี้บัตรเครดิต ,หนี้การผ่อนรถ ,หนี้ที่อยู่อาศัย และหนี้นอกระบบ หาช่องทางเพิ่ม รายได้ จึงมีเงินเหลือออม ในกลุ่มก็มีช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เกิดความสามัคคีกันมากขึ้น

ชุมชนมีการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลอยู่ในลักษณะรูปเล่ม เพิ่มข้อมูล ไว้ที่หัวหน้ากลุ่ม / หัวหน้า โซน /สหกรณ์ และกองทุนหมู่บ้าน (ที่ทำการ) เพราะนำข้อมูลเหล่านี้ไปพิจารณาการให้กู้ยืมกองทุน หมู่บ้านด้วย

บันไดขั้นที่ 3 : การจัดระบบกลุ่มย่อย “กลุ่มครอบครัว”

✎ ทำอย่างไร

- รูปแบบแรก คือ มีฐานกลุ่ม/เครือข่ายออมทรัพย์/สหกรณ์ หรือที่เรียกว่า “องค์กรการเงินชุมชน” อยู่เดิม เป็นลักษณะกลุ่มใหญ่ แล้วจัดกระบวนการสร้างกลุ่มย่อย ที่เรียกว่า “กลุ่มครอบครัว” เข้าไปเป็นโครงสร้าง/โครงข่ายที่แน่นหนาขึ้นในชุมชน มีระบบบริหารจัดการที่ละเอียด และซับซ้อนมากขึ้น ภายใต้การดูแลกันซึ่งกันและกันอย่างใกล้ชิด เสมือนเป็นครอบครัวเดียวกัน ส่วนใหญ่แล้วชุมชนที่มีฐานกลุ่มอยู่เดิม จะพบปัญหาเรื่องการบริหารจัดการ จึงทำการปรับโครงสร้างหันมาทำกระบวนการกลุ่มย่อยพร้อมกับออมนรายวันแบบนี้ เกิด “กองทุนสัจจะ” และ “กองทุนพัฒนาคุณภาพชีวิต” ขึ้นมาใหม่ ควบคู่ไปกับการฟื้นฟูกลุ่มเดิม เช่น สหกรณ์เคหสถานชุมชนเกาะราชสามัคคี จ. นครราชสีมา , สหกรณ์เคหสถานชุมชนร่มเกล้า จ. สุราษฎร์ธานี ที่มีปัญหาไม่สามารถตามเก็บหนี้คืนจากสมาชิกได้ เนื่องจากสมาชิกมีหนี้หลายทาง ทำให้ระบบบริหารจัดการอ่อนแอลง คณะกรรมการก็ไม่ทำหน้าที่ของตนเองอย่างเต็มที่ สหกรณ์ฯ จึงขาดความน่าเชื่อถือ เมื่อทำกระบวนการนี้แล้ว ก็ได้ช่วยฟื้นฟูสหกรณ์ฯ ไปด้วย เป็นต้น

- รูปแบบที่สอง คือ ไม่มี หรือไม่ใช้ฐานกลุ่มเดิม เช่น กลุ่มออมทรัพย์ , กองทุนต่างๆ ในชุมชน แต่สร้างกลุ่มย่อยขึ้นมาใหม่ เกิดเป็น “กองทุนสัจจะ” และ “กองทุนพัฒนาคุณภาพชีวิต” เป็นกลุ่มเครือข่ายใหญ่ของชุมชน

- บางพื้นที่กลุ่มย่อยเกิดก่อนทำการสำรวจข้อมูล ส่วนบางพื้นที่หลังจากสำรวจข้อมูลแล้ว จึงจัดกลุ่มย่อยภายหลังก็มี

- การจัดกลุ่มย่อยกำหนดให้มีสมาชิก 5 คน (ตัวแทนครอบครัว) เพราะถือว่าเป็นจำนวนที่กำลังพอเหมาะพอดีในการดูแลกันอย่างทั่วถึง ไม่เป็นภาระหนักเกินไปในการบริหารจัดการกลุ่มย่อยๆ ในการสมัครเป็นสมาชิก ให้ทำการจับกลุ่มกันเองตามความสมัครใจ ไม่ให้เป็นญาติกันเกิน 3 ใน 5 คน โดยส่วนใหญ่คนที่จับกลุ่มก็จะเป็นญาติพี่น้อง , คนรู้จักกัน หรืออยู่บ้านใกล้กัน แต่บางคนไม่เคยได้รู้จักพูดคุยกัน เพราะต่างคนต่างอยู่ แม้จะบ้านใกล้กัน พอมาทำ “กลุ่มครอบครัว” ก็ทำให้รู้จัก รู้ใจกันมากขึ้น แบ่งปันสารทุกข์สุกดิบกัน เดินไปกินข้าวเย็นบ้านเพื่อนกันได้ มีแกงหม้อเดียวกัน แบ่งกันกิน เป็นต้น

- ในกลุ่มย่อยจะมีการเลือกหัวหน้ากลุ่ม และวางกฎกติกากลุ่มกันขึ้นเอง ช่วงแรกๆ ที่เพิ่งเริ่มทำ จะมีกฎกติกาเบื้องต้น เช่น ให้ส่งเงินออมทุกวัน ให้เข้าร่วมประชุม แต่พอเริ่มบริหาร “กองทุนหมุนเวียน” ที่แบ่งเงินออมจากกลุ่มใหญ่ มาให้กลุ่มย่อยลงบริหารจัดการกันเอง ช่วงนี้จึงจะเห็นการวางกฎระเบียบกติกาที่ชัดเจน และปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัดมากขึ้น แต่ละกลุ่มก็จะมีกฎระเบียบที่แตกต่างกันไป เช่น การกำหนดวงเงินให้กู้ยืม ระยะเวลาการคืน อัตราดอกเบี้ย หรือที่เรียกว่า “คำบารุง” เป็นต้น

“ช่วงแรกจะมีกติกากลุ่มเบื้องต้น แต่พอได้หมุนเงิน ได้ทะเลาะกัน จึงจะออกระเบียบของกลุ่มได้...ต้องหัดหมุนเงินพันของตนเองก่อน จึงจะหมุนเงินนอกเป็นล้านได้...หลักการ คือ ไม่ได้ดูที่ความสามารถในการออม แต่ดูความสามารถชำระหนี้”

๒ มีบทบาท/หน้าที่อะไรบ้าง

- **การดูแล/ ติดตามสมาชิก** ให้ออมสม่ำเสมอ และไม่สร้างหนี้เพิ่ม ฯลฯ บางพื้นที่เป็นชุมชนเมืองจะมีการเก็บเงินออมทุกวันตอนเย็น ส่วนชุมชนชนบท จะให้สมาชิกเก็บเงินออมรายวันไว้ที่ตัว พอครบเวลาที่กำหนด เช่น นับเป็นสัปดาห์ หรือใช้วันประชุมกลุ่ม ก็จะนำเงินมาฝาก แล้วกลุ่มย่อยก็จะส่งเงินไปยังกลุ่มใหญ่

- **มีความเอื้ออาทร / ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน** ดูปัญหาความเดือดร้อนสมาชิก ถ้าสมาชิกส่งเงินออมไม่ได้ เพื่อนในกลุ่มก็จะออกเงินไปให้ก่อน หรือให้กู้ยืมเงินไปออม และใช้หนี้ กรณีจำเป็นเร่งด่วน กลุ่มจะเป็นที่ปรึกษา “เพื่อนคู่คิด” ในเรื่องการลงทุนสร้างอาชีพ สร้างรายได้ รวมถึงรับปรึกษาปัญหาต่างๆ ช่วยกันหาทางออก

- **การพิจารณากลับกรองผู้รับประโยชน์ร่วมกัน** เมื่อสมาชิกกลุ่มต้องการกู้ยืมเงินจะต้องดูความเดือดร้อนจำเป็น และจัดลำดับก่อน-หลัง ดูความสามารถในการชำระคืน โดยใช้ข้อมูลที่เคยสำรวจ และบัญชีครอบครัวมาพิจารณาประกอบกัน แต่ด้วยความตั้งใจจริงบางกลุ่มจึงมีการกลับกรองคนที่เข้มงวดมาก จนทำให้เกิดความขัดแย้งกัน ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้ พัฒนากลุ่มต่อไป

- **การค้ำประกันเงินกู้** เวลาที่มีสมาชิกคนหนึ่งกู้ อีก 4 คนที่เหลือต้องลงความเห็นและค้ำประกันร่วมกัน เป็นการฝึกความรับผิดชอบ ที่สมาชิกในกลุ่มจะต้องคอยกระตุ้นเพื่อนควบคุมดูแลกันเอง ถ้าคนที่กู้ไม่ส่งเงินคืนตามกำหนด เพื่อนก็จะเดือดร้อนแทน

- **การบริหารจัดการทุนภายในกลุ่ม** มีกองทุนหมุนเวียน ให้กู้ยืมรายวัน และกู้ยืมฉุกเฉิน ถ้ากลุ่มบริหารจัดการดี มีดอกผลกำไรเพิ่มขึ้นมาก นำไปฝากออมกับกลุ่มใหญ่ ก็จะมีสิทธิ์พิจารณาให้วงเงินทุนหมุนเวียนกับกลุ่มย่อยเพิ่มขึ้นด้วย ดอกผลกำไรที่ได้นี้ กลุ่มจะนำไปทำกิจกรรมอะไรร่วมกันก็ได้ แต่ต้องรักษาเงินทุน “เงินกันถุง” ให้คงอยู่เท่าเดิมนั่นเอง

- **การสำรวจข้อมูลหนี้สิน/ครัวเรือน รวมถึงบัญชีครอบครัว** นำข้อมูลมาวิเคราะห์ร่วมกันในกลุ่มย่อย จะทำให้เห็นปัญหา และการแก้ไข พัฒนาการเปลี่ยนแปลงของครอบครัวสมาชิกแต่ละคน

- **การแจ้งข้อมูล / ข่าวสารถึงกัน** หัวหน้ากลุ่ม หรือตัวแทนที่เข้ามาร่วมประชุมคณะกรรมการ จะต้องจดบันทึก และนำข้อมูล ข่าวสารกลับไปแจ้งให้สมาชิกในกลุ่มรับทราบร่วมกัน ใช้การพูดคุยเวลาที่เจอกันตอนเย็นเป็นประจำ

๒ ข้อดีของกลุ่มย่อยที่เห็นการเปลี่ยนแปลง

- เกิดการกระจายบทบาทหน้าที่ ร่วมกันทำงานที่ชัดเจน
- เกิดการกระจายข้อมูล/ข่าวสารต่างๆสู่สมาชิก กับกรรมการ
- เกิดการตัดสินใจร่วมกันในระดับกลุ่มย่อย กระจายการตัดสินใจออกไปจากกลุ่มใหญ่ หรือคณะกรรมการเพียงชุดเดียว
- เกิดผู้นำ คนรุ่นใหม่จากกลุ่มย่อยมาทำงานกลุ่มใหญ่
- มีส่วนร่วมกันมากขึ้น
- มีกิจกรรมที่หลากหลาย
- สามารถแก้ไขปัญหาลงถึงรากฐาน (สมาชิก)

“ไว้ใจหัวหน้ากลุ่ม มั่นใจในกระบวนการ สร้างสมสิ่งดีในชุมชน”

ชุมชนคลองกรุง

แต่...กลุ่มครอบครัว และชุมชน

สร้าง “**ปณิธานร่วมกัน**” ที่จะแก้ปัญหาหนี้สินและ พัฒนาคุณภาพชีวิต ครอบครัวให้ประสบความสำเร็จ **“ด้วยน้ำพักน้ำแรงของกลุ่มครอบครัว ชุมชนเอง” โดยไม่รอคอยความช่วยเหลือจากผู้อื่น** (แต่ถ้าได้มาก็ไม่ปฏิเสธ)

มุ่ง “**พึ่งตนเองและร่วมมือกันอย่างสร้างสรรค์**” ในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว กลุ่มครอบครัว ชุมชน เครือข่ายเมือง ตำบล จังหวัด ภาค ประเทศ ให้เป็น “**ขบวนการ**” ที่ “**คิดพึ่งตนเองก่อนแล้วจึงเสนอผู้อื่น**” พร้อมจัด แนวคิดประเภท “**เรียกร้องและรอคอย**” ให้หมดไป

(รูปห้าดาว)

บันไดขั้นที่ 4 : การบริหารจัดการของชุมชน (กลุ่มใหญ่)

✎ ทำอย่างไร

- **ฟื้นฟู และพัฒนา**กลุ่มใหญ่ที่มีอยู่เดิมให้ดีขึ้น โดยใช้กระบวนการออมรายวัน และกลุ่มย่อย ไปจัดปรับ จะทำให้เกิดกองทุนใหม่ขึ้นมาที่หนุนเสริมระบบการเงินของชุมชนระหว่างกัน และผลักดันไปสู่สถาบันการเงินที่เข้มแข็งขึ้นได้ อย่างเช่น ชุมชนคลองกรุงกำลังอยู่ระหว่างการจดทะเบียนเป็นสหกรณ์ฯ ดำเนินกิจกรรมที่ใหญ่ขึ้น จากที่ไม่เคยมีมาก่อน

- มีการเชื่อมโยงกลุ่มย่อย/กองทุนใหม่ กับกลุ่มออมทรัพย์ กองทุน หรือสหกรณ์ที่มีอยู่ในชุมชน แต่ยังมีไม่มากนัก เช่น มีธนาคารหมู่บ้านเป็นที่ปรึกษา บางกลุ่มย่อยมีเงินเหลือจากการบริหาร “กองทุนหมุนเวียน”ก็นำไปฝากออมไว้กับธนาคารหมู่บ้าน, สมาชิกมีเงินออม นำไปใช้หนี้ค้ำคองทุนต่างๆเพิ่มขึ้น เช่น หนี้กองทุนหมู่บ้าน ,หนี้สหกรณ์การเคหสถานชุมชน ฯลฯ

- มีการบูรณาการกองทุน จากการใช้ข้อมูลร่วมกัน อย่างเช่น นำข้อมูลไปใช้พิจารณาให้กู้ยืมกองทุนหมู่บ้านด้วย ฯลฯ คณะกรรมการกลุ่มใหญ่บางส่วนเป็นชุดเดียวกันกับคณะกรรมการ “กองทุนสัจจะ” และ “กองทุนพัฒนาคุณภาพชีวิต”ที่เกิดขึ้นมาใหม่ แต่จะมีหัวหน้ากลุ่ม ผู้นำใหม่ๆขึ้นมาทำงานเพิ่มขึ้นด้วย คณะกรรมการกลาง ก็มาจากการเลือกตั้ง

✎ มีบทบาท/หน้าที่อะไรบ้าง

- เป็นกลไกกลางในการประสานกับภายนอก
- ช่วยเจรจาต่อรองหนี้ เช่น ปลดหนี้ดอกเบี้ย ,ลดหนี้การเคหะฯ ฯลฯ
- วางแผนทางหนุนเสริมกลุ่มย่อย และสมาชิก เช่น การแก้ปัญหาหนี้สิน ,การจัดสวัสดิการชุมชน

- บริหารจัดการกองทุนระดับชุมชน มีโครงสร้าง ระบบที่ซับซ้อนมากขึ้น จึงจำเป็นต้องมีระบบบัญชี ระบบเอกสารที่ดี มีการปรับข้อมูลตัวเลขให้เป็นสถานะปัจจุบันอยู่เสมอ เปิดเผย และโปร่งใส

- มีการติดตามตรวจสอบอย่างสม่ำเสมอ เช่น เจอกันทุกสัปดาห์ ,ใช้สมุดสัจจะเป็นเครื่องมือ ,นำเสนอบัญชี อย่างน้อยทำเป็นประจำเดือน ขึ้นบอร์ดให้เห็นร่วมกัน,มีสมาชิกกลุ่มย่อยให้คะแนน

✎ เทคนิคสำคัญ

- กระจายการทำงานให้ทุกคนมีบทบาท แสดงความสามารถ
- เลือกคนให้เหมาะกับงาน และเลือกคนที่มีเวลาทำงาน
- ควรมีผู้นำทางการเข้าร่วมประชุม/ทำกิจกรรมด้วย

ข้อสังเกตของระบบบริหารจัดการแบบเดิม ๆ

1. ยึดติดตัวบุคคล / คณะกรรมการ หน้าเดิม ๆ
2. การกระจาย / บทบาท การมีส่วนร่วมจากสมาชิกมีน้อย, การตัดสินใจอยู่ที่คณะกรรมการ
3. แนวทางการแก้ไขปัญหาของชุมชนไม่ได้มาจากฐานล่าง
4. กระบวนการสรรหาคณะกรรมการ ส่วนใหญ่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งจากสมาชิก
5. การแก้ไขปัญหาของชุมชนไม่ค่อยมีประสิทธิภาพ
การชำระคีนมีน้อย, ผิดน้อยชำระหนี้มีมาก

(ผังกระบวนการอนุมัติระบบ)

บันไดขั้นที่ 5 : การจัดระบบการออม/สินเชื่อ/สวัสดิการ

📌 ที่มาของเงินออม

- มาจากรายได้ มีอาชีพหลักอยู่แล้ว เช่น ทำสวนทำไร่ กรีดยาง รับจ้าง พอมาทำกระบวนการแก้หนี้ก็หาอาชีพเสริมทำ เช่น รับจ้าง ค้าขาย เป็นการเสริมรายได้ บางคนแยกเงินที่ได้จากอาชีพเสริม เช่น รับจ้างซักผ้า ไว้ต่างหาก เพื่อเก็บไว้ฝากออมเท่านั้น ไม่ต้องไปยุ่งกับรายได้เดิมที่มีอยู่ เพราะก็มีค่าใช้จ่ายประจำที่ลดไม่ได้ หรือลดได้ไม่มาก เช่น ค่าอาหาร ค่าเรียนลูก
- ยังทำอาชีพเหมือนเดิม แต่ลดรายจ่ายลง จำพวก ค่าอบายมุข / เสื้อผ้า/น้ำมัน ลงมาจากที่เคยไปไหนใกล้ๆ ไปซื้อของก็ต้องใช้รถมอเตอร์ไซค์วิ่งหลายเที่ยวต่อวัน ก็ลดการเดินทางให้น้อยลง เพราะน้ำมันแพง ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นมา “เราไม่ต้องทำงานอะไรเพิ่ม แต่เราอยู่เฉยๆ ลดค่าใช้จ่าย ประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย ก็เห็นเงินเหลือแล้ว”
- “พอทำบัญชีครอบครัว เห็นรายรับ รายจ่ายของตนเอง จึงเห็นเงินออม เพราะตอนแรกก็ไม่ว่าจะเอาเงินออมมาจากไหน แต่พอลองทำดู ก็พบว่าทำได้จริง คิดว่าจะสามารถออมเงินได้ไปเรื่อยๆ ”
- สมาชิกทุกคนในครอบครัวมีงานทำ พ่อ แม่ ลูกช่วยกันหารายได้ บางครอบครัวมีลูกโตแล้วว่างงานอยู่กับบ้าน ก็ออกไปหางานทำเป็นจริงเป็นจังมากขึ้น บางครอบครัวมีลูกอยู่ในวัยเรียน ก็ส่งเสริมให้ทำงานพิเศษยามว่าง เช่น รับจ้างเก็บผลไม้ รับจ้างเลี้ยงเด็ก นำเงินไปฝากออมของเด็กเอง ทั้งฝากธนาคารที่โรงเรียน และฝากกับกลุ่มในชุมชน
- บางคนเป็นผู้สูงอายุ ทำงานไม่ได้ ลูกก็จะส่งเงินมาเลี้ยงดู และให้ฝากออม เข้าร่วมกิจกรรมด้วย เพราะจะได้มีสวัสดิการ
- มีการรวมกลุ่มทำอาชีพเสริม ทั้งแบบรวมในกลุ่มย่อยกันเอง เช่น กลุ่มทำขนมของชุมชนเกาะราชสามัคคี และแบบรวมกันเป็นกลุ่มอาชีพใหญ่ เช่น ชายข้าว ทำขนม ทำหมวก เป็นต้น ดอกผลกำไรที่ได้ก็นำไปเป็นเงินออมร่วมกันระดับกลุ่ม และกำไรส่วนหนึ่งก็แจกจ่ายให้กับสมาชิกเก็บไว้ไปเป็นเงินออมส่วนตัว

📌 ออมกันอย่างไร

- ออมแบบสัจจะรายวัน (ส่งเงินครบตามที่ให้สัจจะไว้ทุกวัน) แล้วออมรายเดือนเสริมขึ้นมา ถ้าใครมีเงินเหลือ สิ้นเดือนก็นำมาฝากออมเพิ่มเติมได้ ส่วนใหญ่จะเป็นคนที่มีความซื่อสัตย์มีเงินเดือนจะฝากกัน ส่วนคนที่ทำออมรายวันได้ดี คือ คนที่มีรายได้ทุกวัน เช่น ค้าขาย กรีดยาง รับจ้างตลอด

- ออมแบบรายเดือน ส่วนใหญ่กองทุนจะออมกันในลักษณะนี้ เวลาส่งเงินออมหลักร้อยละห้าต่อเดือน จะดูว่าเป็นจำนวนเงินที่มาก บางคนก็ขาดส่ง แต่ถ้าทยอยออมวันละสิบลบาทพอถึงสิ้นเดือนก็จะมีเงินเป็นร้อยเป็นพัน

- มีการจัดระบบการออมแบบ 2 ขา คือ ออมสัจจะวันละ 5 บาท นำไปแยกเข้ากองทุนต่างๆ และออมเพื่ออนาคต เตรียมที่จะใช้เงินก้อน หรือเป็นหนี้ก้อนโต เช่น สร้างบ้าน ก็ต้องออมไว้ล่วงหน้า เป็นการออมตามความสมัครใจ แต่ละคนก็จะตั้งเป้าหมายการออมเพื่ออนาคตแตกต่างกันไป นอกจากนี้ยังมี “การออมเพื่อชำระหนี้” , “การออมเพื่อสวัสดิการ” แยกย่อยอยู่ในระบบการออมทั้งหมดนี้ด้วย

- จำนวนเงินออมมากน้อยก็ขึ้นอยู่กับความจำเป็นของแต่ละคน บางคนมีหนี้ ก็ต้องออมมากเพื่อชำระหนี้คืน เช่น ชุมชนเกาะราชสามัคคี ส่งเงิน 50-200 บาท เพราะต้องใช้คืนสินเชื่อ ที่นำมาปลดหนี้การเคหะฯ และหนี้นอกระบบ ส่วนชุมชนชนบท ยังไม่ต้องจัดการหนี้ก้อนใหญ่ ก็ออมวันละ 5 – 50 บาท เช่น ต.ขุนทะเล ออมสัจจะวันละ 5 บาท และออมเพิ่มตอนสิ้นเดือน 100 บาท ,ชุมชนร่มเกล้า ออมวันละ 35-50 บาท ,ต.กะปางออมวันละ 20-40 บาทขึ้นไป ,ต.กำโลนออมวันละ 30 บาท จะเห็นว่าบางพื้นที่ที่กำหนดเงินออมตายตัวให้ส่งเท่ากันทุกคน แต่บางพื้นที่ก็ให้ขึ้นอยู่กับตัวสมาชิกว่าจะมีกำลังส่งได้เท่าไร

- มีวินัยการออม (ออมเพื่อชำระหนี้) ส่งเงินให้สม่ำเสมอ ในกรณีที่เดือนร้อนไม่มีจริงๆ เพื่อนสมาชิกกลุ่มย่อยก็จะช่วยกันออกให้ก่อน หรือให้กู้เงินกลุ่มนำไปจ่ายเป็นงวดสัปดาห์ บางพื้นที่ใช้วิธีเดินเก็บเงินรายวัน สมาชิกก็ต้องกระตือรือร้นหาเงินมาส่งทุกวัน แต่บางพื้นที่เก็บเงินเป็นงวดสัปดาห์ สมาชิกก็ต้องมีวินัย ซื่อสัตย์ต่อตนเองเพิ่มมากขึ้นไปอีก เพราะต้องเก็บเงินหยอดกระปุกไว้ที่บ้านก่อน และจดบันทึกไว้ทุกวัน พอถึงกำหนดจึงนำเงินมาออมที่กลุ่ม ในกรณีที่ไม่มีจริงๆ ก็ต้องรู้จักหมุนเงิน ถึงอย่างไรก็ต้องส่งเงินออมตามสัจจะให้ได้ เป็นข้อตกลงปฏิบัติร่วมกัน ส่วนการออมของเด็ก ก็จะเป็นการฝึกวินัยตั้งแต่เล็ก ให้หยอดกระปุกทุกวัน แล้วก็แคะมาฝากออมที่กลุ่ม เช่น ที่ต.กำโลน อ.ลานสกา จ.นครศรีธรรมราชทำอยู่

- สมาชิกบางคนสามารถเพิ่มเงินออมในกลุ่มออมทรัพย์ กองทุนต่างๆในชุมชนได้อีกด้วย แต่ละเดือนต้องจัดแจงว่าต้องใช้หนี้ และฝากออมกลุ่มไหนบ้าง เป็นจำนวนเงินเท่าไร ซึ่งในชนบทจะมีกลุ่ม กองทุนอยู่จำนวนมาก และชาวบ้านก็เป็นสมาชิกกันแทบทุกกลุ่ม

- “การออมเพื่อสวัสดิการวันละบาท” เป็นกิจกรรมที่ชักชวนคนอื่นมาเข้าร่วมได้มากขึ้น สมาชิกในกลุ่มย่อย ก็จะไปชักชวนคนในครอบครัว เช่น สามี ,ลูก ,ลูกเขย-ลูกสะใภ้ และเพื่อนบ้านในชุมชนมาออมร่วมกัน เกิดเป็นกองทุนสวัสดิการชุมชน ที่เชื่อมโยงขยายผลในระดับตำบล/ท้องถิ่นได้ และหน่วยงานต่างๆเขามาสนับสนุน

๕ ออมเงินนำไปใช้อะไรบ้าง

- เป้าหมายหลักของการออม คือ ปลดหนี้นอกระบบ, หนี้ ธกส., หนี้สหกรณ์ฯ และหนี้การเคหะฯ

- ปล่อยกู่ในกลุ่มย่อย เป็นจำนวนเงินหลักร้อยหลักพัน ส่วนใหญ่จะนำเป็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือน, ค่าน้ำค่าไฟ , ค่าเรียนลูก โดยเฉพาะช่วงเปิดเทอม, ปลดหนี้ในระบบจำนวนไม่มาก และลงทุนประกอบอาชีพ เงินกู้ยืมจากกลุ่มย่อยนี้ จะช่วยหนุนเสริมกับเงินกู้ยืมจากกลุ่มใหญ่อีกต่อหนึ่งในกรณีที่สมาชิกมีความจำเป็นเดือนร้อนเรื่องเงินมาก

- ปล่อยกู่ในกลุ่มใหญ่ ส่วนใหญ่จะนำไปปลดหนี้ก้อนใหญ่ และลงทุนประกอบอาชีพ

- จัดสวัสดิการชุมชน ส่วนใหญ่จะมีค่ารักษาพยาบาล ทุนการศึกษา ที่เริ่มทำกันอยู่ ส่วนเงินฌาปนกิจศพ ในชุมชนเมืองที่ไม่มีกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ ก็จะจัดสวัสดิการประเภทนี้เป็นเรื่องแรกๆ แต่ในชุมชนชนบท มีกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์อยู่หลายกลุ่มแล้ว กลุ่มก็จะไม่จัดเพิ่มอีกนำไปจัดสวัสดิการประเภทอื่นๆแทน บางพื้นที่ก็มีสวัสดิการคนทำงาน สวัสดิการบำนาญ งานสาธารณประโยชน์อีกด้วย

- สร้างบ้านที่มั่นคงถาวร หรือเช่าซื้อที่ดินมาเป็นของตนเอง

บันไดขั้นที่ 6 : การจัดทำบัญชีครอบครัว

✎ ทำไมต้องทำบัญชีครอบครัว

- “บัญชีครอบครัว” เป็นพื้นฐานสำคัญของทุกกิจกรรมการแก้ปัญหาหนี้สิน และพัฒนาครอบครัวให้ดีขึ้น ไม่ว่าจะอยู่ขั้นตอนใดของกิจกรรมแก้หนี้ สมาชิกก็จะพูดถึงเรื่องนี้
- เป็นตัวกระตุ้น จุดประกายความคิดให้ทำเรื่องแก้หนี้ เมื่อเห็นตัวเลขยอดส่งหนี้ และรายจ่ายมากกว่ารายรับ
- เป็นข้อมูลที่แสดงให้เห็นแหล่งที่มาของเงินออม จากการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้
- เป็นข้อมูลที่นำไปใช้วิเคราะห์/พิจารณาให้กู้ยืมเงิน ในระดับกลุ่มย่อย และกลุ่มใหญ่ นำไปสู่กิจกรรมสร้างอาชีพและรายได้
- แรงจูงใจในการทำบัญชีครอบครัว คือ เป็นหนี้ กลัวโดนจับ/โดนหมายศาล และอยากเปลี่ยนแปลงตัวเอง

✎ ทำอย่างไร

- ช่วงแรกเป็นการสร้างเงื่อนไข ข้อบังคับให้ทำบัญชีครอบครัว เพราะเป็นช่วงของการจัดทำข้อมูล พอทำไปสักระยะ 2-3 เดือน สมาชิกเห็นผลดีจึงทำกันต่อ
- รูปแบบบัญชีครัวเรือนนั้นมีหลากหลาย ช่วงเริ่มต้นจะใช้บัญชีครัวเรือนที่ละเอียด มีรายรับ-รายจ่ายแยกตามประเภทต่างๆ เมื่อสมาชิกทำไปได้สักระยะก็จะเปลี่ยนมาใช้แบบฟอร์มที่เป็นหมวดหมู่มากขึ้น และเมื่อสมาชิกทำจนจำรายการได้ ก็จะใช้หมวดรายรับ-รายจ่ายใหญ่ๆ ให้เขียนรายการย่อยๆ เฉพาะที่ใช้จ่ายเอง ซึ่งก็จะสะดวกในการบันทึกมากขึ้น
- ข้อจำกัดของบัญชีครัวเรือน คือ ช่วงแรกๆที่ทำ แบบบันทึกบัญชีครอบครัวจะมีรายละเอียดมาก จนสมาชิกบันทึกตัวเลขตามรายการไม่ถูก สับสนไปก็มี บางคนท้อ ไม่ทำต่อ เพราะอ้างว่าตัวเองไม่รู้หนังสือ ไม่มีเวลาทำ มันยุ่งยาก แต่ถ้าช่วงแรกใช้บัญชีครอบครัวแบบไม่มีรายการ มีแค่ตัวเลขรายรับ-รายจ่ายต่อวัน หรือให้เขียนรายการเอง ก็จะแจ้งไม่หมดทุกรายการสำคัญ โดยเฉพาะค่าบាយमुख และหนี้สิน ทำให้ไม่สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์แก้ปัญหาได้ ดังนั้นการทำบัญชีครอบครัวต้องทดลองใช้ไป พัฒนาไปหลายรูปแบบให้เหมาะสม
- สมาชิก ซึ่งเป็นตัวแทนครอบครัว จะบันทึกข้อมูลเอง หรือบางครอบครัวก็ให้ลูกช่วยบันทึก ลูกก็จะได้รับสภาพของครอบครัวด้วย บางครอบครัวทำบัญชีกันทุกคน พ่อ แม่ ลูก แต่ส่วนใหญ่จะทำ “หนึ่งบ้าน หนึ่งบัญชีครอบครัว” มีการบันทึกทุกวันหลังเลิกงาน กลับมาบ้านช่วงหัวค่ำ แต่แรกๆก็ยังมีคนแอบมาทำย้อนหลังบ้าง
- พ่อ แม่ ลูก จะนำบัญชีครอบครัวมาวิเคราะห์ร่วมกัน แต่บางครอบครัวอาจจะมีคนที่ไม่เข้าใจอยู่บ้าง ทำให้เกิดความขัดแย้งกันในช่วงเริ่มแรก ที่จะต้องแจ้งรายรับให้ภรรยา หรือสามีทราบ ให้ลดเหล้า เบียร์บุหรี การพนัน แต่พอทำไปสักระยะก็ลงตัวมากขึ้น

- สมาชิกบางคนก็ยังไม่กล้าเปิดเผยค่าเหล่า เบียร์ บุหรี่ การพนัน ค่าเช่า หรือหนี้ บางอย่าง บันทึกตัวเลขจริงลงในบัญชีครัวเรือน เพื่อนสมาชิก และคณะกรรมการก็ต้องสังเกตตัวเลข และกระตุ้นให้สมาชิกซื่อสัตย์ บันทึกข้อมูลตามความจริง

- กลุ่มย่อยนำบัญชีครอบครัว 5 คน มาวิเคราะห์ร่วมกันในการประชุมอย่างน้อยสัปดาห์ ละครั้ง มีการจับเข่าคุยกัน ทำให้รู้ปัญหา และหาทางแก้ไข เช่น รู้ว่ารายได้น้อย ก็หาอาชีพเสริมให้ ข้อมูลเหล่านี้ จะนำไปใช้ขึ้นเป็นทะเบียนกลาง อยู่ที่กลุ่มย่อย/กลุ่มใหญ่

๒ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

- เมื่อทำแล้วเห็นตัวเลขรายรับ-รายจ่ายของครอบครัว จากที่ไม่เคยคิดคำนวณกันมาก่อน ทำให้รู้จักตัวตน วางแผนการใช้จ่ายในครอบครัวให้รัดกุมมากขึ้น ยิ่งคนที่ทำอาชีพค้าขาย บางคนไม่เคยทำบัญชีเลย ซื้อมาก็ขายไป หมุนเงินเรื่อยๆ พอมาทำบัญชีครอบครัวก็ช่วยคิดถึงเรื่องต้นทุน กำไร บางคนก็คิดทำสินค้าใหม่ๆขึ้นมาขาย หาทำเลขายของที่ดีขึ้น

- เกิดการลด ละ เลิก อบายมุข ได้แก่ ละเหล้าได้ ตี๋มตามเทศกาลงานบุญต่างๆ บางคนกินเหล้าขาว 1 ขวด ราคา 80 บาท ลดเหลือ 1 ก๊ก 20 บาท จากเดิมตี๋มเบียร์หลายขวด และสูบบุหรี่เป็นซองต่อวันก็ลดจำนวนลงมา เช่น ตี๋ม 3 ขวด ก็ลดเหลือ 1-2 ขวด บางคนก็เปลี่ยนมากินยา ดองแทน สูบยาเส้น เคี้ยวหมากแทน ค่าหยวนนี้ก็ลดลงได้มาก ประกอบกับรัฐบาลให้เล่นหวยบนดิน บางคนเคยซื้อลอตเตอรี่เป็นชุด 1,000 บาท เดือนละ 2 ครั้ง ก็เปลี่ยนมาซื้อซองละ 2 ใบ 160 บาท หลายคนไม่ซื้อ ไม่เล่นการพนันอีกเลย เลิกได้ โดยรวมแล้ว ถือว่าลด ละอบายมุขได้ ใช้จ่ายอย่าง รู้ตัว บางอย่างจะเลิกต้องอาศัยเวลา เพื่อนสมาชิกจะคอยสอดส่องดูแล ตักเตือนกันเอง หากยังเห็นว่า ใช้จ่ายค่าอบายมุขมากอยู่ กระบวนการกลุ่มนี้จึงช่วยกระตุ้นให้ทำได้สำเร็จ

- เกิดการลดค่าใช้จ่ายอื่นๆ เช่น ต้นทุนการผลิตทางการเกษตร ค่าอาหาร ค่าเสื้อผ้า ค่า น้ำมันรถ ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น ทำปุ๋ยชีวภาพใช้เอง ปลูกผักกินเอง ทำกับข้าวกินเอง แต่บาง ชุมชนก็ซื้อกินถูกกว่า เป็นต้น แต่ค่าใช้จ่ายที่จำเป็น ลดไม่ได้แน่นอน คือ ค่าเล่าเรียนลูก ที่ต้องใช้เงิน มากขึ้นๆ

- สมาชิก และครอบครัวมีวินัยต่อตนเองมากขึ้น เป็นคนมีสำจะ ไม่โกหก ซื่อสัตย์สุจริต ในการทำงานกลุ่ม และการประกอบอาชีพ

- พ่อ แม่ ลูก มีเวลาพูดคุยสารทุกข์สุกดิบกันมากขึ้น ครอบครัวอบอุ่น ช่วยเหลือกันทำ มาหากิน ลูกก็ช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายมากขึ้น และหางานพิเศษทำ มีเงินออมของตัวเอง ในระดับกลุ่มย่อยมีความสามัคคีกัน จากการทำบัญชีครัวเรือน ช่วงแรกๆ สมาชิกยังไม่เข้าใจ ทำไม่ เป็น ก็ต้องไปช่วยกันสอน ฝึกหัดลงบันทึก ทำให้มีเรื่องพูดคุยปรึกษากัน สร้างความสัมพันธ์ไปในตัว พอเอาข้อมูลมาวิเคราะห์ร่วมกัน

ลองสังเกตดูว่า...

“เวลาเราที่คุยกันถึงเรื่องบัญชีครอบครัว...บ้านไหน ใคร ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ด้วยวิธีใด ก็จะมีวิธีแปลกๆ ตลก ขำขันมาเล่าสู่กันฟัง...เป็นเรื่องดีๆ คุยกันแล้วได้ประโยชน์ อย่าลืมกลับไปสังเกตการเปลี่ยนแปลงของตัวเอง คนในครอบครัว และเพื่อนบ้านแล้วเอามาคุยกันบ่อยๆนะคะ”

บันไดขั้นที่ 7 : การสร้างอาชีพและรายได้

✎ ทำอย่างไร

👤 อาชีพรายบุคคล

- ตั้งใจทำอาชีพเดิมให้ดีขึ้น เช่น ขยันขันแข็ง ไปทำงานสม่ำเสมอ ไม่ทำบ้างหยุดบ้าง
- ไม่ดันทุรังทำอาชีพเดิมที่ไปไม่รอด เช่น ขายของแล้วเจ๊ง ขายทุ่นก็ยังขายต่อไป พอมีทุ่นก็ทำใหม่ ไม่มีทุ่นก็หยุด...กล้าที่จะเปลี่ยนแปลง มองหาช่องทางอาชีพใหม่ ด้วยการปรึกษาคณะในครอบครัว และเพื่อนสมาชิกในกลุ่มย่อย รวมถึงคนที่เคยมีประสบการณ์
- คนที่ว่างงาน/ตกงาน ออกไปหางานทำ อาจเป็นงานชั่วคราว หรืองานประจำ หารายได้เข้าครอบครัวอีกทางหนึ่ง
- ผู้ใหญ่ หาอาชีพเสริม เด็กหางานพิเศษทำ ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เช่น รับจ้างค้าขาย จะได้มีรายได้หลายทาง เด็กก็จะรู้จักรับผิดชอบตนเอง หาเงินเรียนได้เอง หรือเก็บออมไว้เพื่ออนาคต

👥 กลุ่มอาชีพ

- เข้าไปร่วมกับกลุ่มอาชีพที่มีอยู่แล้วในชุมชน เช่น กลุ่มแม่บ้าน ,กลุ่มดอกไม้ประดิษฐ์
- จัดตั้งกลุ่มอาชีพใหม่ จากฐานกลุ่มย่อย/โชน สมาชิกมาลงทุนร่วมกัน ช่วยกันทำ แล้วแบ่งกันไปขาย หาดตลาด เช่น ทำแหนม,ทำดอกไม้ประดิษฐ์ ,ทำงานจักสาน ฯลฯ แต่จะรวมกลุ่มย่อยเฉพาะงานที่ถนัด และมีความไว้วางใจกัน จึงมาทำอาชีพพร้อมกัน
- ฐานกลุ่มใหญ่ลงทุนทำอาชีพ เช่น ร้านค้าชุมชน ,ขายข้าว นำดอกผลกำไรคืนให้กับสมาชิก และจัดสวัสดิการชุมชน
- จัดกลุ่มอาชีพตามความสมัครใจ สมาชิกมีความถนัด อยากทำอาชีพใดก็รวมกลุ่มกัน

การสนับสนุนและลงมือทำ

- การเชื่อมโยงข้อมูลอาชีพระหว่างกลุ่ม และชุมชน มีการไปศึกษาดูงาน ฝึกอบรมอาชีพ โดยชุมชนจัดหากันเอง หรือมีหน่วยงานสนับสนุน เช่น อบต. ,สำนักงานพัฒนาชุมชน ฯลฯ
- ใช้ทุนภายใน เป็นเครื่องมือแก้ไขสภาพคล่อง การสร้างงาน / รายได้สมาชิกในชุมชน เม็ดเงินหมุนเวียนในชุมชน เช่น กุ๊ยมเงินทุนหมุนเวียนในกลุ่มย่อย ,กุ๊ยมกองทุนร่วมทุน ในขบวนการแก้หนี้ นอกจากนี้ยังมีกลุ่มออมทรัพย์ กองทุนหมู่บ้าน ธนาคารหมู่บ้าน เป็นแหล่งทุนในชุมชนอีก
- ใช้ทุนภายนอก โดยการใช้สินเชื่อจากแหล่งทุนต่างๆ เช่น พอช. , ธกส. ,ธนาคารออมสิน มาปลดหนี้ และลงทุนประกอบอาชีพ
- ไม่ต้องลงทุนสูง แต่ลงแรงเป็นหลัก จะได้ไม่ต้องกู้ยืมมาก เริ่มทำแต่เนิ่นๆก่อน ส่วนใหญ่จะนำเงินที่กู้ยืมมาลงทุนซื้ออุปกรณ์ วัตถุดิบมาทำเอง หรือซื้อสินค้ามาขาย ส่วนในภาคเกษตรก็จะลงทุนซื้อปัจจัยการผลิต ซื้อวัวมาเลี้ยง เป็นต้น

- จุดเริ่มต้นของธุรกิจชุมชน/วิสาหกิจชุมชน (กองทุนที่โตขึ้นของชุมชน) ช่วยกัน
อุดหนุนอยู่ในชุมชน และนำออกไปขายข้างนอกด้วย